

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Grete Kirsti Landson

Poliitiliste teemade ja poliitikute esitlus tabloidväljaande Õhtuleht esikülgedel aastatel 2000-
2021
Magistritöö

Juhendaja: Külliki Seppel, MA

Tartu 2024

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	6
1.1 Meedia loogika	6
1.1.1 Poliitika meediastumine	7
1.2 Meedia meelelahutuslikustumine ehk tabloidiseerumine	8
1.2.1 Poliitika meelelahutuslikustumine	9
1.3 Õhtuleht võrrelduna teiste maailma tabloididega	10
1.3.1 Õhtulehe esikülg.....	10
1.3.2 Õhtulehe tiraaž, lugejaskond ja kujunemislugu	11
2. UURIMISKÜSIMUSED	13
3. VALIM JA MEETOD	15
3.1 Uurimisperiood	15
3.2 Valimised aastatel 2000-2021	15
3.3 Valim	16
3.3.1 Poliitilise sisuga esikülgede valim	16
3.3.2 Enim Õhtulehe esiküljele jõudnud poliitikute isikute valim.....	19

3.3.3 Enim Õhtulehe esiküljele jõudnud poliitikute isikute konteksti valim	20
3.4 Uurimismeetod.....	21
3.4.1 Meetod ja valim uurimisküsimusele 1 vastamiseks	22
3.4.2 Meetod ja valim uurimisküsimusele 2 vastamiseks	23
3.4.3 Meetod ja valim uurimisküsimusele 3 vastamiseks	24
4. UURIMISTULEMUSED	27
4.1 Poliitilise sisuga teemade ja poliitikute esitlemise sagedus ja seos valimistega.....	27
4.2 Esiküljel enim esitletud poliitikud	34
4.3 Poliitikute esitlemise kontekst	44
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	53
5.1 Meetodi kriitika.....	57
KOKKUVÕTE	59
SUMMARY	62
KASUTATUD KIRJANDUS	65
Lisad	67
Lisa 1 Kodeerimisjuhend uurimisküsimusele 1 vastamiseks	67
Lisa 2 Kodeerimisjuhend uurimisküsimusele 2 vastamiseks	69
Lisa 3 Kodeerimisjuhend uurimisküsimusele 3 vastamiseks	70
Lisa 4 Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021 esitletud poliitikute nimekiri ja nende esitluskordade arv tähestikulises järjekorras.....	71
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	75

SISSEJUHATUS

Käesolevas magistritöös uuritakse tabloidformaadis ajalehe Õhtuleht esiküljel esitletud poliitilise sisu, poliitikute isikute ja nende esitlemise konteksti aastatel 2000-2021.

Meedias sulanduvad üha enam kokku klassikaline uudis ja meelelahutus, mille tulemusel hägustuvad uudise ja meelelahutuse formaatide piirid. Ajakirjanikud lisavad traditsioonilistele uudistele järjest enam meelelahutuslikke elemente (Moy, Xenos & Hess, 2005:124). Vaadates tagasi 20. sajandi ajakirjandusele, on märgata, kuidas emotsionaalsemaid tabloidväljaandeid kujutati „pahadena“, samas kui ratsionaalsed ja intellektuaalsed väljaanded olid „head“. Tänapäeval on tabloidajakirjandus aktsepteeritud ning positsioneerib end alternatiivse väljaande, vormi ja auditoriumiga peavoolumeediana (Örnebring & Jönsson, 2004). Uudiste kajastamisel kõikides meediaväljaannetes on suund kaldumas pehmete uudiste poole, kus uudiseid lihtsustatakse, dramatiseeritakse ja tekitatakse sensatsioone (Esser & Matthes, 2013:179). Meelelahutuslik lähenemine on laialdaselt levinud paljudes eluvaldkondades. Näiteks tabloidlehe esikülje teemad mõjutavad oluliselt väljaande üksikmüüki. Seega on toimetuse teadlik valik tõsta esile teemasid, mis aitavad jõuda üha rohkemate lugejateni (Mäsak, 2009:63).

Magistritöö keskendub poliitiku kui toimija kujutamise muutumisele ajas tabloidväljaande esiküljel. Uuritakse, kas poliitiliste teemade esitlemine esiküljel on aja jooksul harvenenud või sagenenud. Keskendutakse sellele, milliste teemade ja sündmustega poliitikud on aastatel 2000-2021 jõudnud Õhtulehe esikülgedele üldise poliitika meelelahutuslikustumise kontekstis. Selgitatakse välja enim Õhtulehe esiküljele jõudnud poliitikud. Poliitikute esitlemist meelelahutuslikustumise kontekstis Õhtulehe näitel vaadeldakse konstruktivistliku paradigma abil.

Töö lähtub autori bakalaureusetööst, mis keskendus Õhtulehe, tollase nimega SL Õhtuleht, esikülgede teemade seoste uurimisele lehe jaemüügiga. See oli esimene autorile teadaolev uurimus Tartu Ülikoolis, mis käsitles Õhtulehte ja tabloidajakirjandust tervikuna. Autor töötas aastatel 2000-2016 uuritavas väljaandes.

Õhtulehe paberväljaandele lisandus 2009. aastal ka digitaalne väljaanne, mis Õhtulehe kirjastuse juhi Erik Heinsaare sõnul on viimaste aastate jooksul kahekordistanud oma lugejaskonda, jõudes 25 500 inimeseni (Borisova 2022:16). Digitaalses ajalehes puudub paberväljaandele omane kujundatud esikülge. Sestap uuritakse käesolevas magistritöös ainult Õhtulehe paberväljaande esikülge. Uurimisperioodi jooksul oli Õhtulehel kaks peatoimetajat – aastatel 2000-2016 oli peatoimetaja Väino Koorberg, kes seejärel andis ametiposti üle Martin Šmutovile. Bakalaureusetööst ilmneb, et esikülje kujundamisel otsustab teema lõplikult päevatoimetaja. Seega ei tohiks peatoimetaja vahetus esikülje kujunemise protsessi oluliselt mõjutada (Mäsak, 2009:23).

Magistritöö koosneb viiest peatükist. Teoreetiliste lähtekohtade peatükis kirjeldatakse mõisteid, mis on seotud poliitikute esitlemise ja selle muutumisega meedias ning kaasnevate protsessidega. Valimi ja meetodi peatükk selgitab valimi loomise aluseid ja kirjeldatakse uurimisstrateegiat, mis hõlmab esikülgede pealkirjade analüüsimist kvantitatiivse kontentanalüüsi abil, mis aitab vastata püstitatud uurimisküsimustele. Uurimistulemused esitatakse vastavas peatükis ja antakse ülevaade, milliste poliitiliste ja poliitikaväliste teemade ning sündmustega seoses jõuavad poliitikud enim Õhtulehe esiküljele ning milline on tendents uurimisperioodi jooksul. Autorile teadaolevalt ei ole sarnast uurimust Eestis varem tehtud, seega on käsitus uudne. Uurimistulemusi saab kasutada näiteks tabloidlehe esikülje sõnumi koostamisel ja lehe edasisel analüüsil.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Magistritöö teoreetiliste lähtekohtade peatükis käsitletakse meedia loogika ja meedia ja poliitika meelelahutuslikustumise teemasid ja võrreldakse Õhtulehte teiste maailma tabloididega. Esmalt antakse ülevaade meediastumise mõistest ja selle laiemast kontekstist.

Meediastumine on nähtus, mis kirjeldab meedia kohaloleku ja mõju suurenemist ühiskonnas, ulatudes tavakäitumisest ja kultuurist kuni institutsionaalsete struktuurideni. See protsess on oluline nüüdisaegsete sotsiaalsete, kultuuriliste ja poliitiliste muutuste mõistmisel ning selgitab, kommunikatsiooni dünaamika muutumist seoses uute meediumite ja tehnoloogiate kasutusele tulekuga (Lundby, 2014: 3). Üha enam on meediast saanud igapäevaelu lahutamatu osa, mis tungib erinevatesse eluvaldkondadesse ja muudab nii meedia enda kui ka teiste valdkondade eraldiseisva üksusena vaatlemise keerukaks (Hjarvard, 2008). Lundby (2014) selgitab, et meediastumine mõistena väljendab ühiskonna küllastumist meediast ja mõjutab oluliselt nii suhtlusmustrite kui ka kommunikatsioonikanalite arengut. Seega aitab meediastumine mõista nüüdisaegse ühiskonna dünaamikat ning sotsiaalseid, kultuurilisi ja poliitilisi muutusi, sealhulgas ka tabloidiseerumist ja üldist meelelahutuslikustumist. Meediast küllastunud ühiskondades on üha keerulisem haarata inimeste tähelepanu meediaväljaannete kaudu.

1.1 Meedia loogika

Meedia loogika mõiste on tihedalt seotud meediastumisega ning pakub laiemat arusaama meedia mõjust ühiskonnale ja selle eri aspektidele. Seda terminit kasutatakse sageli ka poliitilise kommunikatsiooni kontekstis, kus uuritakse meedia osa poliitikavaldkonna meediastumises (Lundby, 2014: 27). Altheide ja Snow (1988) töid välja meedia loogika kontseptsiooni, uurides

massimeedia mõju erinevate kommunikatsiooniprotsesside kaudu ühiskondlikele ja kultuurilistele institutsioonidele (Altheide ja Snow, 1979: 15). Meedia loogika tähendab meedia sisenemist auditoriumi ellu koos oma eelduste, mustrite ja formaatidega, mille tulemusena identifitseeritakse inimeste elu üha enam popkultuuri ja televisiooniga (Altheide, 2002: 42).

Pakendamise mõiste on oluline aspekt meedia loogikas, mida on laialdaselt tõlgendatud ja arendatud. Pakendamine hõlmab tuntuuse ja tunnustuse jagamist, kusjuures väline formaat on sageli sisust olulisem (Altheide ja Snow, 1988; Hjarvard, 2008: 107 kaudu). Poliitikavaldkonna allutamine meedia loogikale on uurimisteenaks juba aastakümneid ja poliitikute osalemine meedia loogika protsessis on olnud oluline uurimisvaldkond (Brants & Neijens, 1998). Siiski ei piirdu meedia loogika mõiste ainult traditsioonilise massimeediaga, vaid ulatub ka sotsiaalmeedia valdkonda. Sotsiaalmeedia loogika, mis on ajakirjanduse suundumuseks, on tihedalt põimunud algoritmidega ja kasutajate käitumisega (Welbers & Opgenhaffen, 2018). Ajakirjanikele on väljakutse tasakaalustada sotsiaalmeedias valitsevat inimestevahelist subjektiivset loogikat ja professionaalset ajakirjandust. Uudised on atraktiivsed sotsiaalmeedias jagamiseks. (Welbers & Opgenhaffen, 2018: 59).

1.1.1 Poliitika meediastumine

Meediastumise puhul on üks sagedamini vaadeldud valdkondi poliitika meediastumine, Poliitikavaldkonna meediastumise uurimisel tõstis Strömbäck (2008) esile neli olulist mõõdet meediastumise taseme hindamiseks. Nendeks on poliitilise teabe ulatus meedias, meedia eristumine ühiskondlikest ja poliitilistest institutsioonidest, poliitika meediasse vahendamise lähtekohad ning poliitilise kommunikatsiooni allutamise tase meedia loogikale. Üks oluline küsimus poliitika meediastumisel on meedia sõltumatus poliitilistest ja ühiskondlikest mõjudest (Strömbäck, 2008: 241). See omakorda tõstatab küsimuse, kui suures ulatuses mõjutab või võib mõjutada meedia nii poliitilisi otsuseid kui ka avalikku arvamust.

Strömbäck ja Esser (2014: 386) märgivad, et mida enam tuginevad poliitikud meedia loogikale, seda suurem on meedia mõju ja arenenum meediastumine. See näitab, kuidas poliitilise suhtluse dünaamika on muutunud, kui poliitikud kohanevad meedia nõudmistega. Poliitika meediastumise ilminguna on kesksel kohal argikeeles väljendatud hõlpsamini mõistetavad sõnumid. Poliitiliste visioonide ja sisuliste detailide tähtsus on vähenenud, kuna meediastunud valijad eelistavad lihtsamat keelt ja lühikesi sõnumeid, et lihtsamini toime tulla igapäevase infohulgaga. Sellega seoses on poliitikud kohandanud oma kommunikatsioonistrateegiaid vastavalt muutunud valijate

ootustele ja eelistustele ning ei pinguta enam nii palju sisu ja visioonide nimel (Papadopoulos, 2023: 56).

1.2 Meedia meelelahutuslikustumine ehk tabloidiseerumine

Meediastumise üheks väljendumiseks meediasfääris on meelelahutuslikustumine. Seda protsessi kirjeldatakse nii „tabloidiseerumise“ kui ka „kommertsialiseerumisena“. Mõlemad terminid viitavad laiemalt meediaväljaannete visuaalselt atraktiivsemaks ja kergemini loetavaks muutumisele. Tabloidiseerumine tähendab ajakirjanduse või meedia tendentside kirjeldamist. Seejuures ei ole tabloid enam põlatud ja labane meedium, vaid täiesti iseseisev ajakirjandusvorm (Örnebring & Jonsson, 2004: 283).

Kui varem eristus tabloidmeedia juba esitlusformaadi poolest, kus keskendutakse visuaalsusele – suuremad pealkirjad, intensiivne pilkupüüdev värvilahendus ja enam fotomaterjali lühikeste tekstikatketega (Kurvits, 2012: 16), siis vastavalt ka eespool öeldule on nüüdisajal formaadid ühtlustumas. Laialdaselt tuntud ingliskeelne termin „*infotainment*“ viitab meelelahutuslikule ja informeerivale meediale, kus on ühendatud sõnad „*information*“ ja „*entertainment*“. Termin eestikeelne vaste on „infomeelelahutus“. Brants (1998: 315) kirjeldab infomeelelahutust kui meelelahutuslike elementide sisaldumist uudistes, kuid see termin esitleb ka üldisi laialdasi meelelahutuslikke meediaprotsesse. Erilist tähelepanu pööratakse poliitika ja poliitikute meelelahutuslikumatele suundumustele, mida nimetatakse inglise keeles „*politainment*“. See moodustub sõnadest „*politics*“ ja „*entertainment*“ ning iseloomustab nüüdisaegsetele demokraatiatele omast üha suurenevat poliitika meediastumist ja professionaliseerumist. Termin eestikeelne vaste on „poliitmeelelahutus“. Poliitikud ja parteid kohanevad meedia loogikaga, muutes oma kommunikatsioonistrateegiaid vastavalt uutele nõudmistele (Nieland, 2008: 3659-3660). Meelelahutusliku keskkonnaga kohanemiseks esitlevad poliitikud ennast meelelahutuslikumalt, paljastades oma isiklike detaile, eraelu ja suunates sõnumeid eelkõige poliitikast vähem huvitatud valijaskonnale (Nieland, 2008: 3659).

Tabloidmeedia kriitikud, nagu Sparks (2000), heidavad kergematele väljaannetele ette teemade vähest varieeruvust, sest info ja päevakajalisus jäävad tahaplaanile ning rohkem tähelepanu pööratakse eraelule ja inimlikku huvi ja uudishimu pakkuvatele valdkondadele. McQuail (2000) märgib, et tabloidajalehed domineerivad paljudes riikides suure lugejaskonna tõttu, kes eelistavad kergemat ja meelelahutuslikumat sisu, kus keskseks on üldinimlik huvi ja sensatsioonid, eriti lood

kriminaalsetel teemadel ja skandaalidest. Nüüdisajal, mil kvaliteetmeedia on samuti meelelahutuslikustumas, kehtib see kriitika kõigile formaatidele.

1.2.1 Poliitika meelelahutuslikustumine

Ka poliitikud kasutavad nüüdisaegset poliitika meelelahutuslikustumise võtet ehk alluvad meedia loogikale. Uurijate seas puudus kaua üksmeel meelelahutuslikustumise tagajärgede osas. Meelelahutuse esiletõusu peeti kriisiks avalikus sfääris ja valimiskampaaniad muutusid pigem osavalt korraldatavateks sündmusteks, millel ühiseid jooni reklaami, avalikkussuhete ja turundusega (Blumler & Gurevitch, 1995: 213). Meedia roll demokraatias on märkimisväärne, ühendades poliitikuid valijatega ja luues sellega lähedust erinevate ühiskonnaliikmete vahel. Poliitika meelelahutuslikustumine on muutnud poliitilise kommunikatsiooni isiklikumaks, asendades kodaniku rolli järk-järgult tarbija omaga (Moy, Xenos & Hess, 2005). Meelelahutuslikustumine poliitikas tuleneb ühiskonnas toimuvatest protsessidest, kus elutempo kiireneb, heaolu suureneb ning konkurents inimese ajale muutub üha tihedamaks. Meedia esitleb poliitikuid mitte ainult ametliku tegevuse kaudu poliitikuna. Hoopis meeldivamad on nad esitletuna inimlike omaduste ja igapäevategevuste kaudu pigem lähedaste või sõpradena (Blumler & Gurevich, 1995). Tabloidiseerumine ja teiste meediavormide muutumine on loonud uusi viise poliitikute kuvamiseks ja esitamiseks. Poliitikute inimlikku poolt näidatakse sageli nädalalõpu väljaannetes ning uudised keskenduvad sageli isikute sõnavõttudele ja arvamustele, mitte niivõrd sündmustele endale (McQuail, 2000). See suundumus on toonud kaasa poliitikute tõhusama kõnetamise tabloidmeedia kaudu (Swanberg, 1961). Üha enam poliitikuid jõuabki sestap avalikkuseni „pehmete“ meediavormide, nagu kommertstelevision või tabloidväljaanded, kaudu. See muudab mitte ainult valimiskampaaniad, vaid kogu poliitilise suhtluse olemust. Kuna inimlikult on lihtsam samastuda poliitikuga, kellel on valijaga sarnased rõõmud ja mured, on poliitikute inimlikum pool muutunud oluliseks osaks poliitilises kommunikatsioonis (Moy, Xenos & Hess, 2005). Meelelahutuslikustumise mõju poliitilisele areenile seisneb efektiivses teema populariseerimises. Hilisõhtustes jutusaadetes samastuvad poliitikud inimlikult avatult vaatajaga – lahatakse pereprobleeme, majanduslikke ebaõnnestumisi, laste õppetööd ja igapäevaelu harjumusi. Meelelahutuslikustumine kõnetab pigem madalama haridustaseme ja sissetulekuga grupe, ja neid on ühiskonnas teistest enam (Moy, Xenos & Hess, 2005).

Ka tabloidmeedia lähtub meedia loogikapõhisest uudise pakendamisest lugeja jaoks. Meelelahutusprogrammid ei anna tegelikku pilti poliitika sisust, vaid näitavad poliitikuid tavaliste inimestena. Mõnikord kujutavad jutusaated poliitikuid tõsisena, kuid võivad neid näidata ka

meeldivate või hoopiski võimuihalejatena. Selge jaotus meelelahutuse ja teabe kasutamisel puudub. Nii võib eri žanre saata sama tõlgendusraamistik ja samas saab üks programm pakkuda erinevaid kaadreid (Brants & Neijens, 1998). Siiski peab poliitik edukaks representatsiooniks valija ees olema valmis ennast avama ja puudutama ka tundlikke teemasid, sest emotsionaalsus tagab edu. Poliitikud keskenduvad välisele fookusele ja enam poolehoidu võidavad isiklike emotsioone pakkuvad isikud. Informatsiooni kogus ei sõltu saate formaadist – meelelahutuslik saade võib pakkuda rohkemgi teadmisi poliitiku kohta kui uudised või vaid poliitikale pühendunud formaadid (Brants & Neijens, 1998).

1.3 Õhtuleht võrrelduna teiste maailma tabloididega

Magistritöö aluseks olnud bakalaureusetöös uuriti Õhtulehe esikülje seoseid läbimüügi tulemustega. Õhtulehe peatoimetaja aastatel 2000-2016 Väino Koorberg iseloomustas väljaannet nii: „Õhtuleht on tabloidajaleht Eesti moodi, kus tavapärasele emotsiooniostu võimalusele lisandub toimiv kojukandesüsteem ühes tellimisharjumusega. Tavaajakirjandus seguneb meelelahutusega – suures plaanis eksponeeritakse spordiuudiseid, tarbijainfot ja tavalisi päevauudiseid. Kujunduslikult paigutub Õhtuleht briti Daily Mirrori tüüpi tabloidide hulka ja on Saksa tabloidiga võrreldes kujunduselt tasakaalukam, rõhutab esiküljel ühte uudist, mis ümbritsetakse väiksemate kastidega sõltuvalt reklaami hulgast. Õhtuleht püsib jõulisel fondil intrigeerivate sõnade ja sisuga.“(Mäsak, 2009: 8). Eesti meediaturul on oluline märkida ka turu väiksust: Eesti meedia on väikese ja tihedalt kontsentreeritud meediaturu konkurentsiga. Meedia ärihuvides on pakkuda auditooriumile kergemaid teemasid nagu meelelahutust, sealhulgas ka poliitilisi skandaale (Lauk&Balcytiene, 2005: 102).

1.3.1 Õhtulehe esikülg

Kuivõrd Väino Koorberg Õhtulehe peatoimetajana on ka Eesti staažikaim peatoimetaja, mängis ta oma peatoimetajaks olemise perioodil suurt rolli esikülje ja selle sõnumite kujundamises. Ta kirjeldab laiemat vaadet nii: „Õhtulehe esikülge saab võrrelda ahvatleva maisihelbepakendiga, mille ostja tõstab korvi tegelikku sisu teadmata. Esiküljele kui müügi- ja turundusinstrumendile paigutatakse see, mis tundub lugejatele korda minevat, ja igal sinna paigutatud sõnal on oluline kaal“ (Mäsak, 2009: 3). Väljaande teemavalikut selgitab Koorberg järgnevalt: „Näiteks Eesti esisuusataja Kiku kihlumisega samaaegselt arutati riigi integreerumist NATO-sse. Eesti eelarve, valitsuskriisid – need kõik on uudisväärtuselt tähtsamad, kuid toimetuse arvates pakuvad lugejale huvi muud teemad. Esiküljele paigutatakse teema, mis aitab lehte kõige paremini müüa“ (Mäsak, 2009: 30). Seega saab peatoimetaja kirjeldatud sõnumivalikust lähtudes nentida, et esikülje

sõnumite loomisel kasutab toimetus nii infomeelelahutuse kui ka poliitiliste teemade puhul poliitmeelelahutuse elemente. Kuna toimetus vormib uudised vastavaks lugejate ootustele, kasutatakse formaatide loomisel paljuski ka „pakendamise“ võtet. Eesti-suguses väikeriigis napib sageli esiküljele sobilikke uudiseid, seega on hea esikülje sõnastus intuiitiivne ja sõltub piasjasjadeni rõhuasetusest (Mäsak, 2009: 59).

Käesoleva töö aluseks olevas bakalaureusetöös uuriti parima ja halvima läbimüügiga esikülgi. Nii intervjuudest kui ka empiirilisest uuringust selgus, et müügiedule aitavad kaasa tugevat emotsionaalset sõnumit kandvad sõnad, mida peatoimetaja nimetas „käivitavateks“. Tegemist on tugevate emotsionaalset sõnumit kandvate sõnadega nagu „saladus“, „pihtimus“ ja fraas „see oli õudne“, positiivselt poolelt „imeline pääsemine“(Mäsak, 2009: 27). Kuigi poliitikuid ja poliitiliste teemade kajastusi bakalaureusetöös otseselt ei uuritud, nentis Õhtulehe toonane peatoimetaja intervjuus, et suurmeeste lahkumisele pühendatud esiküljed on üldiselt parema läbimüügiga ja samas on ka suurmehi, kellele pühendatakse esikülgi teades, et need ei saavuta müügiedu (Mäsak, 2009: 60).

1.3.2 Õhtulehe tiraaž, lugejaskond ja kujunemislugu

Kahe kahjumis olnud väljaande – Sõnumilehe, hilisema nimega SL ja Õhtulehe – ühinemise tulemusel ilmus esimene SL Õhtuleht 03.07.2000. Mõne aasta möödudes nimetati see ümber suupärasemalt kui Õhtuleht. Seda nimetust kasutatakse ka käesolevas magistrisöö. Seni ainsa üleriigilise päevalehe mahu mõõtu tabloidväljaande ilmumise algus langeb laiemalt kokku poliitika meelelahutuslikustumise intensiivistumise perioodiga, millest kõneldi lähemalt teoreetiliste lähtekohtade peatükis.

Ühinemisega lõpetasid Eesti väikesel meediaturul konkureerimise ning ühendasid jõud kaks Skandinaavia meediakontserni Bonnier Marieberg AB ja Schibsted vastavalt Ekspress Grupi ja Eesti Meedia kontsernide kaudu. Tegemist on ainulaadse sündmusega kogu Skandinaavia meediaturul. 15. novembril 2001 ostis Ekspress Grupi asutaja Hans H. Luik tagasi 1998. aastal Bonnier Marieberg AB-le müüdnud 50% osaluse kontsernis.

Uue väljaande lootused olid ambitsioonikad: SL Õhtulehe missiooniks on olla üleriigilise levikuga meelelahutuslik üldhuviajaleht, mis pakub värskaid uudiseid, huvitavaid fakte, meelelahutust, sporti ja tarbijainfot. Lehe väitel ei sõltu see poliitilistest parteidest ega majandusorganisatsioonidest (Mäsak, 2009: 9). Lugejaskonna ja trükiarvu osas seati ühinemisel suuri plaane – missioonina toodi välja soov olla suurima lugejaskonna ja trükiarvuga ajaleht Eestis,

mida levitati Lehepunkti kaudu 1400 müügipunktis kõikjal Eestis (Mäsak, 2009: 8). Pikki aastaid küündis trükiarv koguni üle 60 000 eksemplari päevas.

Õhtuleht Kirjastuse AS praegusteks omanikeks on e-äriregistri andmetel AVH Grupp AS ja Aktsiaselts Ekspress Grupp, kumbki 50% osaluses. Tegelikeks kasusaajateks on Heiti Hääl ja Hans H. Luik. Trükiarv oli 2021. aastaks langenud 35 500 ja 37 700 eksemplari vahele sõltuvalt kuust. Käesoleva töö kirjutamise ajal, 2024. aasta kevadel, tuleb nentida, et nii trüki- kui ka kandekulude tõstmine 2022. aastal mõjutas ühes teiste ajalehtedega negatiivselt ka Õhtulehe paberväljaannet. Samas on viimaste aastate jooksul kahekordistunud digitaalse ajalehe tellijate arv ulatudes 25 500-ni (Baltic Media Health Check, 2022-2023: 16). 2024. aasta jaanuari- ja veebruarikuus ehk viimastel kättesaadavatel Eesti Meediaettevõtete Liidu andmetel oli Õhtulehe tiraaž 31 700 eksemplari. Õhtuleht ilmub nüüd, nagu Postimeeski, viiel nädalapäeval. Eesti Päevalehe viimane paberväljaanne ilmus 28. märtsil 2024.

2. UURIMISKÜSIMUSED

Magistritöö eesmärk on uurida poliitilise sisu ja poliitikute isikute esitlemise sagedust ja konteksti Õhtulehe esikülgedel ja meedia loogikale allumist ajas aastatel 2000-2021. Soovitakse teada, kas valimised mõjutavad poliitiliste teemade esitlemise sagedust ja milliste teemadega jõuavad poliitikud Õhtulehe esiküljele. Lisaks uuritakse, kes on isikuliselt enim esikülgedele jõudvad poliitikud ja millises kontekstis neid esitletakse.

Teooriapeatükist selgus, et ühiskond ühes eri aspektidega muutub üha meediakesksemaks. Hjarvardi (2008) sõnul tähendab meediastumine pikaajalist ja ühiskonda meediast üha sõltuvamaks muutvat protsessi, mille käigus igapäevaelu integreerub meediatarbimisse ja meedia mõjutab inimeste arusaamu ja käitumist. Meedia loogika on meediastumisega tihedalt seotud ja selgitab meedia omadusi ja viise, kuidas meedia allutab institutsioone, sh poliitikat, ja kujundab ning suunab tõlgendama auditooriumi arusaama maailmast (Hjarvard, 2014:204). Meediastumine ja meedia loogika on omavahel tihedalt seotud, kuna meediastumine tugevdab meedia loogika mõju ühiskonna igapäevaelule. Mida enam meedia ühiskonnas osaleb ja seda mõjutab, seda olulisemaks muutub meedia loogika mõju meie arusaamadele ja käitumisele. Uurimisküsimuste puhul on laiemaks eelduseks, et poliitika kasvava meelelahutuslikustumise kontekstis suureneb poliitikuid esitlevate esikülgede sagedus ja esiküljele jõuavad enam juhtivatel kohtadel olevad poliitikud nagu ministrid ja poliitiliste parteide esimehed, kellele on ametipositsiooni ühiskonnas suunatud ka kõrgendatud tähelepanu. Uurimise tulemusena selgub, kas valimiste aastatel ilmub poliitilise sisuga või poliitiku isikut esitlevaid esikülgi rohkem.

Magistritöö uurimisküsimused on:

1. Kuidas muutub poliitilise sisuga teemade esitlemise sagedus Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021?
Kas valimiste toimumise aastatel ilmub poliitilise sisuga esikülgi rohkem?
2. Kes on Õhtulehe esiküljel enim esitletavad poliitikud?
3. Missuguste teemade kontekstis esitletakse poliitikuid Õhtulehe esiküljel?

3. VALIM JA MEETOD

3.1 Uurimisperiood

Uurimisperiood on kuupäevade vahemik 03.07.2000 kuni 31.12.2021, kokku ~21,5 aastat ehk 258 kuud. Õhtuleht ilmus esmaspäevast laupäevani ehk kuuel päeval nädalas. Riiklikel pühadel ajaleht ei ilmunud. Toimetuse leviosakonna andmetel ilmus uurimisperioodil kokku 6530 numbrit.

3.2 Valimised aastatel 2000-2021

Poliitilised sündmused võistlevad meedias kõikide teiste avalikkusele huvi pakkuvate sündmustega, kuid kuna tegemist on sündmustega, mis puudutavad pea kogu ühiskonda, eeldatakse, et valimiste eel on poliitiliste sündmuste esitlemist enam. Uurimisperioodi jooksul toimusid vabariigi valimiskomisjoni ja riigi valimisteenistuse veebilehe valimised.ee andmetel kokku 20 valimised.

Kohalike omavalitsuste valimised toimusid kuuel korral – aastatel 2002, 2005, 2009, 2013, 2017 ja 2021.

Riigikogu valimised toimusid viiel korral – aastatel 2003, 2007, 2011, 2015, 2019.

Vabariigi Presidendi valimised toimusid viiel korral – aastatel 2001, 2006, 2011, 2016 ja 2021.

Euroopa Parlamendi valimised toimusid neljal korral – aastatel 2004, 2009, 2014, 2019.

3.3 Valim

Uurimiseks vajalike valimite loomisel toetuti Õhtulehe leviosakonna koostatud andmebaasile. Valim on kokkuleppel Õhtulehe peatoimetajaga uurimistöö nimel antud kasutamiseks nii, et seda tervikuna ega pikemate osade kaupa ei esitata loetelu ega tabeli vormis. Seetõttu kasutatakse töös üksikute pealkirjade näiteid koos kuupäevadega. Valim kodeeritakse kvantitatiivseks analüüsiks sobivaks esimese kodeerimisega. Uurimisperioodi jooksul kogus ja kirjendas valimit leviosakonna töötaja Pille Ende, kelle põhitöök on Õhtulehe tiraažide prognoosimine. Valimist moodustub kodeerimise tulemusena uurimisküsimusele 1 vastamiseks poliitilist sisu või poliitiku isikut esitletavatest esikülgedest koosnev valim 1. Uurimisküsimusele 2 vastamiseks koostatakse alamvalim poliitikute ja isikuta poliitiliste teemade tunnuste põhjal. Uurimisküsimusele 3 vastamiseks koostatakse poliitikute valimist 2 esiküljel esitletud teemade põhjal valimiks 3.

3.3.1 Poliitilise sisuga esikülgede valim

Esimesele uurimisküsimusele vastamiseks koostati valimi põhjal valim 1 millesse kuuluvad poliitilist teemat edastavad või poliitiku isikut esitavad Õhtulehe esiküljed. Valimisse 1 kuuluvad nii konkreetset poliitikut, poliitilist ametit kui ka vaid erakonda või valimisi ja poliitilist teemat ilma isikuta esitlevad esiküljed. Kontentanalüüsi uurimisühikuks on üks esikülg, millel on põhitunnustena: ilmumise kuupäev ehk kuu ja aasta ning pealkiri. Poliitilise sisuga esikülgede hulgas kuuluvad valimisse nii poliitikut poliitikapõhises kontekstis kujutavad esiküljed „kõvadel“ teemadel kui ka poliitikut poliitikavälises kontekstis kujutavad „pehmete“ teemade kajastused. Poliitiku isikuliste esikülgede hulka kuuluvad valitaval ametikohal töötavate isikute, nagu president, riigikogu liige, linnapea, volikogu liige, erakonna liige jt seotud esiküljed.

Näiteid poliitilise sisuga esikülgede valimist, kus poliitik esineb poliitilises kontekstis:

19. okt	2009. a	Kes siis veel? – Edgar Savisaar – valimised
13. aug	2020. a	Helir-Valdor Seeder: EKRE lühiajalisest fenomenist ei maksa paanikasse minna

Näiteid poliitilise sisuga esikülgede valimist, kus poliitik esineb poliitikavälises kontekstis:

28. okt	2000. a	Mart Laar teeb kodus remonti
1. aug	2002. a	Välisministri hiigeldogid hirmutavad naabrilapsi

Näiteid poliitilise sisuga esikülgede valimist ilma konkreetse isiku esitlemiseta:

5. märts	2007. a	Õnn peitub siiski rahas - Riigikogu valimised
17. märts	2021. a	No kaua võib varastada?! Keskerakond kasutas taas linna raha oma asja ajamiseks

Valimisse kuuluvad ka kajastused, kus tegelikult kirjutatakse vähem tuntud või poliitikaga mitte seotud isikust ja poliitik figureerib esiküljel tema kaudu ehk kolmanda isikuna.

Näiteid poliitilise sisuga esikülgede valimist, kus poliitikut esitletakse kolmanda isikuna:

21. juuni	2006. a	Homme näeme, ütles ta, kui saatis Paeti lennule.
22. juuni	2012. a	Tema ellu sekkub mais midagi saladuslikku! – Mang tabas kümnesse Meikari skandaali ennustades

Samuti kuuluvad valimisse esiküljed, millel esitletakse poliitikut postuumselt vahetult tema lahkumise järel või mõne tähtpäevaga seotult hiljem.

Näiteid poliitilise sisuga esikülgede valimist, kus poliitikut esitletakse postuumselt:

29. märts	2014. a	Milline oli Lennart Meri tegelikult?
16. nov	2010. a	Surm purjede all. Ta kihutas ühes kurvis järsku rajalt välja. Teda ei õnnestunud enam päästa Saue linnapea Orm Valtson

Andmete pealkirjapõhise läbitöötamise käigus ei selgunud alati esiküljel esitletav valdkond või keskne isik. Mitme esikülje puhul tekkis küsitavusi valimisse kuulumise hindamisel. Maailma Ajalehekujundajate Liidu liige Vahur Kalmre ja Õhtulehe pikaajaline peatoimetaja Väino Koorberg on samuti öelnud, et Õhtulehe esikülje terviku ühtsuse moodustavad sõna ja pildi kooslus, milles igal detailil on kindel kaal (Mäsak, 2009). Sellistel juhtudel avati selguse saamiseks ajalehe paberväljaanne ja vajadusel tehti parandused valimisse.

Näiteid esikülgedest, mis täiendava kontrolli järel valimist välja arvati:

12. jaan 2001. a. Kui vaid meie mõmmibeebi vastu peaks! *

19. dets 2009. a Rainer, miks ometi sa seda lollust tegid? **

* - Mõmmibeebiks kutsus rahvasuu 2001. aastal poliitikas aktiivset Mart Laari, kuid tegelikult oli tegemist looga Nigula turvakodusse toodud kolmest kehvast tervislikus seisus karuimikust.

** - Õhtuleht kõneleb esiküljel isikutest sageli eesnime vormis. Siin tekkis kahtlus, kas tegemist on poliitikas 2009. aastal aktiivse Rainer Vakraga, kuid tegelikult oli 11-aastane koolipoiss Rainer mänginud kägistamismängu ja selle tagajärjel surnud.

Mitmed esikülgedel esitletud isikud tegutsesid poliitikutena uurimisperioodil vaid osa aja jooksul. Sel juhul arvestati esikülg poliitilise sisuga esikülgede valimisse kuuluvaks vaid isiku poliitilise aktiivsuse perioodil. Kaasamata jäeti telemeeste Peeter Võsa ja Hannes Võrno ning muusiku ja telemehe Mihkel Rauaga seotud esiküljed väljaspool nende poliitikuna tegutsemise perioodi.

Näiteid poliitilise sisuga esikülgede valimist välja arvatud esikülgedest, sest neil esitletud isikud ei tegutsenud esikülje ilmumisajal poliitikutena:

2. juuni 2004. a Peeter Võsa: üksi elada oleks raske. Ja viina läheks palju.

8. sept 2006. a Miljonimängust haiglasse: mis juhtus Võrnoga?

Uurimisperioodi jooksul poliitikast lahkunud poliitikute puhul sai poliitilise sisuga esikülgede valimisse kaasamisel määravaks isiku positsiooni esitlemine artiklis – kui isikut esitleti poliitiku kontekstis, kaasati esikülg valimisse.

Näiteid esikülgedest, kus endist poliitikut esitleti poliitilises kontekstis:

31. mai 2007. a Endine poliitik märatses muusikamuuseumis – Vardo Rumessen

4. sept 2010. a Altkäemaksuks saadud ralliautoga kohe vastu posti! – Vello Lõugas

Kui aktiivse poliitilise tegevuse lõpetanud isikut ei käsitletud poliitilises kontekstis, artiklit valimisse ei arvatud.

Näiteid esikülgedest, kus endist poliitikut esitleti poliitikavälises kontekstis:

4. veeb 2013. a Heinz Valk: eesti rahvas ei sure välja!
18. sept 2009. a Miljonär, ja lapsepeksja? Uskumatu! – Toomas Sildmäe

Poliitilise sisuga esikülgede valimisse ei kaasatud riigi- ja kohalike omavalitsuste mittepoliitiliste ametikohtade töötajate ja teenistujate tegevust esitlevaid esikülgi.

Näiteid mittepoliitiliste ametikohtade töötajaid esitlevatest esikülgedest:

30. juuni 2009. a Sotsiaalnõuniku ohvrid meeleheitel
18. nov 2010. a Purjuspäi invataksoga ringi kihutanud vallapolitseinik määratses mõisaõuel

Eelpool kirjeldatud kriteeriumite alusel kaasati andmetest uurimisküsimusele 1 vastamiseks vajaliku poliitilise sisuga esikülgede valimisse 436 esikülge, mis moodustab 6,7% üldvalimist. Uurimisperioodi pikkus on 21,5 aastat ehk 258 kuud ($21 \times 12 + 6 = 258$). Jagades uurimisperioodi jooksul ilmunud ajalehtede arvu uurimisperioodi arvatud aastate arvuga, kuulub poliitilise sisuga esikülgede valimisse igast aastast keskmiselt 20,3 esikülge. ($436 : 21,5 = 20,28$) Igast kuust on seega kaasatud keskmiselt 1,7 esikülge ($436 : 258 = 1,69$). Poliitilise sisuga Õhtulehe esikülgede valim on piisav uurimuse läbiviimiseks.

3.3.2 Enim Õhtulehe esiküljele jõudnud poliitikute isikute valim

Uurimisküsimusele 2 vastamiseks koostatakse valim 1 põhjal valim 2 ehk poliitikute isikuline valim, millest jäävad eemale esiküljed, kus on seos institutsiooni, näiteks erakonna või esinduskoguga. Iga esikülg saab kuuluda korraga vaid ühte kategooriasse. Kategooriateks on: 1 – isikustatud esikülg. Kategooriasse kuuluvad kõik uurimisperioodil ilmunud esiküljed, milles käsitletakse konkreetset poliitiku isikut või mitut isikut samaaegselt, sh ka postuumselt.

Näiteid esikülgedest, kus sisaldub isikuline viide poliitikule tema nime või ameti kaudu:

17. aug 2000. a Jaana Padrik jättis last ootava üksikema koduta
21. aug 2007. a Skandaal Arnold Rütli kodukrundil

Valimisse kuuluvad ka esiküljed, kus viidatakse mitmele poliitikule. Sellisel juhul lisati isikunimede hulka mõlemad esiküljel figureerinud.

Näiteid esikülgedest, kus sisaldub isikuline viide mitmele isikule korraga:

4. okt	2003. a	Anu Saagim ja Liina Tõnisson Heimar Lengi pärast riisus
19. veebr	2010. a	Savisaar tegi Ansipile ära!

2 – isikustamata ehk umbisikuline esikülg. Kategoriasse kuuluvad poliitilise sisuga esiküljed, mis sisaldavad küll poliitilist teemat, kuid neil on juttu vaid erakonnast, institutsioonist vms, kuid puudub sõnaline või pildiline viide konkreetsele poliitikule.

Näiteid esikülgedest, kus esitletakse küll poliitilist sisu, kuid mis jäävad umbisikuliseks ja seetõttu poliitikute isikulises valimis ei sisaldu:

22. veebr	2006. a	Reformipartei rüüstas Kääriku spordibaasi
27. juuli	2009. a	Jan Uuspõld: Keskerakond rikkus meie etenduse

Eelpool kirjeldatud kriteeriumite alusel kaasati valimist uurimisküsimusele 2 vastamiseks vajaliku poliitikute isikulisse valimisse 381 esikülge, mis moodustab 87,4% poliitilise sisuga esikülgede valimist. Poliitikute isikuline valim on piisav uurimisküsimusele vastamiseks.

3.3.3 Enim Õhtulehe esiküljele jõudnud poliitikute isikute konteksti valim

Uurimisküsimustele vastamiseks eraldatakse poliitiliste teemade ja poliitikute isikute valimist esiküljed, millel esitletakse poliitiku isikuliselt, ja seejärel kodeeritakse need kuude kategoriasse teemade kaupa: ametialasteks, kriminaalteemalisteks, eraelulisteks, päevasündmustele tuginevateks, postuumseteks ja esikülgedeks, kus poliitik esines kolmanda isiku rollis. Kategoriate loomisel lähtutakse nii teoreetilises peatükis välja toodud tabloidmeediale omastest teemadest, autori bakalaureusetööst ja selle tarbeks tehtud intervjuudest, kui ka autori tunnetusest pikaajalise väljaande töötajana.

Näited esikülgedest, kus poliitikut esitletakse ametialaselt

22. sept	2001. a	Arnold Rüütli veenev võit
24. okt	2019. a	Valetanud minister astus tagasi. Kert Kingo eitas, et palkas rövetsenud nõuniku

Näited esikülgedest, kus poliitikut esitletakse krimiteemal

13. juuli	2002. a	Politsei tabas roolist purjus Indrek Tarandi
22. veebr	2021. a	Mailis Reps sai kuriteokahtlustuse

Näited esikülgedest, kus on nähtav poliitiku huvi esitleda end eraelulisel teemal

20. veebr	2007. a	Kristiina Ojulang: jah, ma ootan last!
-----------	---------	--

12. nov 2015. a Artur Talvik: radikaalne dieet tõi mulle sapikivid

Näited esikülgedest, kus on pigem toimetuse huvi esitleda poliitikut eraelulistel teemadel päevauudise kaudu

20. märts 2015. a Seisund kriitiline: mis juhtus Edgar Savisaarega?

17. nov 2016. a Mis mees on tulevane peaminister Jüri Ratas?

Näited esikülgedest, kus poliitik on esiküljel kolmanda isikuna

9. dets 2004. a Juhan Partsi miniseelikus klaasivend - Andres Aak

15. märts 2007. a Presidendi äi solvus väimehe ja tütre peale

Näited esikülgedest, kus poliitikut esitletakse postuumselt

16. märts 2006. a Kahjuks kasvaja oli pahaloomuline. Lennart Meri

31. dets 2014. a Mõnus vestlus... Mõnus seltskond... Kojuminek... Järsk trepp... Ja surm.... - Hardo Aasmäe

Mitme esikülje puhul tekkis autoril küsimus, kas asetada see ühte või teise kategooriasse. Selguse saamiseks sooritati nädal hiljem valimi korduskodeerimine, kuid ka sel juhul jäi mõne esikülje puhul kahetine tunne selle kategooria määramisel. Kategooria täpseks määramiseks tulnuks siin vaadata artikli sisu.

Näiteid esikülgedest, kus oli keeruline määratleda kategooriat

16. nov 2010. a Surm purjede all. Ta kihutas ühes kurvis järsku rajalt välja.
Teda ei õnnestunud enam päästa – Saue linnapea Orm
Valtson

19. jaan 2005. a Andres Taimla: inimesed, tulge ometi mõistusele!

3.4 Uurimismeetod

Uurimismeetodina kasutatakse kvantitatiivse analüüsi meetodit ehk kvantitatiivset kategooriate standardiseeritud kontentanalüüsi strateegiat.

Standardiseeritud kontentanalüüsi abil koostatakse andmestiku statistiline analüüs ja uuritakse poliitiliste teemade sagedust eri aastatel ja kuudel ning selgitatakse välja poliitiku esiküljele jõudmise kontekst. Analüüsis lähtuti konstruktivistlikust paradigmast eeldusel, et poliitiku esitlemine ajalehes on loomult konstruktsioon ehk ajakirjaniku või toimetaja subjektiivne valik ja viis, kuidas esitletakse ehk tõlgendus, mitte reaalsuse peegeldus oma igal sammul. Lähtudes magistritöö uurimisküsimustest, leitakse valimist esiküljed, mille teema on poliitiline või poliitiku isikuga seonduv.

Kontentanalüüs võimaldab püstitada täpseid uurimisküsimusi ja operatsionaliseerida teksti huvipakkuvad tunnused analüüsikategooriatena enne analüüsi läbiviimist (Kalmus, 2015). See on uurijast sõltumatu ja usaldusväärseks peetav meetod (McQuail, 2000: 293), mille tulemusel määratakse huvipakkuvate teksti omaduste absoluutne ja suhteline esinemissagedus. Ka võimaldab meetod erinevaid tekstikogumeid täpsetel alustel võrrelda (Kalmus, 2015). Kontentanalüüsi meetod on antud uurimistöös hea valik, sest selle kaudu on võimalik määrata huvipakkuvate esikülgede esinemissagedus. Kontentanalüüsi objektiivseks puuduseks on uurija võimalik kallutatatus kategooriate ja nende süsteemi loomisel (Lauk, 2005). Kontentanalüüsi analüüsiüksuseks on üks esikülg, milles tuvastatakse selle põhitunnused nagu ilmumise kuupäev ja pealkiri. Uurimisel ei võeta arvesse kalendriaasta erisusi ehk näiteks veebruarikuu väiksemat kalendripäevade arvu võrreldes teiste kuudega, pühapäevade arvu kuus ja ka riigipüha(de) tõttu vähem ilmuvaid ajalehenumbreid.

3.4.1 Meetod ja valim uurimisküsimusele 1 vastamiseks

Uurimisküsimusega 1 soovitakse teada, kuidas muutub poliitilise sisu esitlemine Õhtulehe esikülgedel ajas ja kas esineb seoseid valimistega. Selleks koostatakse valimist valim 1, mis sisaldab nii konkreetset poliitikut, poliitilist ametit kui ka vaid erakonda või valimisi ja poliitilist teemat ilma isikuta esitlevaid esikülgi. Poliitikute hulka kuuluvad valitaval ametikohal töötavate isikute, nagu president, riigikogu liige, linnapea, volikogu liige, erakonna liige jt seotud esiküljed. Kui isik tegutses poliitikuna ajutiselt, kaasatakse ta valimisse juhul kui esikülg langeb kokku tema poliitikuna tegutsemise ajaga.

Näide valimisse mitte kuuluvast esiküljest, mis on ilmunud enne Peeter Võsa poliitikasse siirdumist:

2. juuni 2004. a Peeter Võsa: üksi elada oleks raske. Ja viina läheks palju.

Näide valimisse kuuluvast esiküljest, mis ilmus Peeter Võsa poliitikasse siirdumise järel.

Sellele faktile pühendas Õhtuleht samuti esikülje:

10. jaan 2007. a „Võsapets, kas oled lolliks läinud vä?! – Millega meelitati teletäht Keskerakonda?

Valimisse kuuluvad nii poliitikut poliitikapõhises kontekstis kujutavad esiküljed „kõvadel“ teemadel kui ka poliitikut poliitikavälises kontekstis kujutavad „pehmete“ teemade kajastused.

Näide valimisse kuuluvast poliitikapõhises kontekstis poliitikust kujutavast esiküljest:

15. juuni 2011. a Tere tulemast Eesti uus president? Indrek Tarand

Näide valimisse kuuluvast poliitikavälises kontekstis poliitikut kujutavast esiküljest:

14. jaan 2012. a „Tohter pani tükid kokku ja klambrid peale. Hea et niigi läks!“-
Tundmatu ründas Indrek Tarandi poega

Iga esikülg kuulub korraga vaid ühte kategooriasse.

Järgnevalt koostatakse valim vastavalt ilmumisaastale 22 kategooriasse. Igale kategooriale vastab üks aasta. Kodeerimise tulemusena selgub, millistel aastatel jõuab enim ja millistel vähim arv poliitilisi teemasid ja poliitikuid esiküljele. Järgnevalt koostatakse valim ka kalendrikuude kaupa ja igale kategooriale vastab üks kalendrikuu. Seejärel uuritakse valimiste toimumisaja seoseid esitlustega. Vabariigi valimiskomisjoni kodulehe andmetel toimusid uurimisperiodil 20 eri valimist (www.valimised.ee).

Tabel 1. Valimised Eestis aastatel 2000-2021. Allikas: Vabariigi Valimiskomisjoni koduleht [valimised.ee](http://www.valimised.ee).

Valimised aastatel 2000-2021																										
		president	KOV	Riigikogu	Euroopa Parlament	KOV	president	Riigikogu		Euroopa Parlament	KOV		Riigikogu	president		KOV	Euroopa parlament	Riigikogu	president	KOV		Riigikogu	Euroopa Parlament		president	KOV
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021					

Kui uurimistulemustest kohe ühest suundumust ei ilmne, grupeeritakse tulemused viie aasta kaupa ja uuritakse neid nii kvantitatiivselt, et tuvastada seoseid aastatega, mil toimusid eri valimised. Uurimistulemused grupeeritakse nii, et igasse vahemikku kuulub kõikidest valimiste tüüpidest vähemalt üks ja igasse gruppi kuulub ka vähemalt üks aasta, mil valimisi üldse ei toimunud.

3.4.2 Meetod ja valim uurimisküsimusele 2 vastamiseks

Uurimisküsimusega 2 selgitatakse välja, kes on enim Õhtulehe esikülje uudiskünnise ületanud poliitikud. Vastamiseks koostatakse valimi 1 põhjal valim 2 ehk poliitikute isikuline valim ja lisaks kodeeritakse samaaegselt ka poliitikud nimeliselt. Valimisse kuuluvad esiküljed, kus esitletakse poliitikut või mitut poliitikut isikuliselt, sh postuumselt. Kui ühel esiküljel esitletakse samaaegselt mitut poliitikut, märgitakse mõlemad nimed.

Näited esikülgedest, mis esitlevad ühte poliitikut:

3. nov	2010. a	Käed-jalad halvatud, rääkida on raske! – Katrin Saks
24. märts	2015. a	Jalg amputeeriti lihasööjabakteri rünnaku tõttu! – Edgar Savisaare seisund on väga kriitiline

Näited esikülgedest, mis esitlevad mitut poliitikut:

19. veebr	2010. a	Savisaar tegi Ansipile ära!
6. aug	2021. a	Siret Kotka elu pärast lahutust Martin Repinskist: „Tervenemine võttis ikkagi kaks aastat.“

Valimisse ei kuulu poliitilise sisuga esiküljed, millel on juttu vaid erakonnast, institutsioonist vms, kuid puudub konkreetne poliitik.

Näited esikülgedest, kus poliitikut isikuliselt ei esitleta:

14. jaan	2010. a	Keskerakond jäi lauluta, Marju Kuut rahata
7. jaan	2012. a	Kapo puistas Keskerakonna peakorterit!

Iga esikülje puhul, kus esitletakse poliitikut nimeliselt, selgitatakse välja ka esitletud poliitik või poliitikud nimeliselt. Tulemusena selguvad poliitikud, kes jõuavad nii poliitilises kui poliitikavälises kontekstis enim Õhtulehe esiküljele. Iga esikülg saab kuuluda korraga vaid ühte kategooriasse, kuid juhul kui esiküljel esitletakse korraga mitut poliitikut, kuuluvad valimisse mõlemad nimed.

3.4.3 Meetod ja valim uurimisküsimusele 3 vastamiseks

Uurimisküsimusega 3 selgitatakse välja, millises kontekstis jõuavad poliitikud Õhtulehe esiküljele. Valimi 2 põhjal koostatakse kuue kategooria abil valim 3. Kategooriate loomisel lähtutakse nii teoreetilises peatükis toodud teemadest, mida tabloidmeedias esitletakse, autori bakalaureusetööst ja selleks kogutud intervjuudest ja ka autori isiklikust tunnetusest. Kategooriate loomisel kodeeriti esiküljed. Töö käigus tekkis vajadus nii kategooriaid lisada kui ka ümber nimetada. Selleks peeti töös paus ja mõne päeva möödudes kategoriseeriti valim 2 uuesti. Võrreldi erisusi ja erisuste korral kaalutleti iga esikülje kuulumine konkretsesse kategooriasse uuesti.

Kokkuvõttes kategoriseeriti poliitiku esitlevad esiküljed kuude kategooriasse: poliitiku esitlemine ametialases kontekstis, poliitiku esitlemine kriminaalsel teemal, poliitiku esitlemine poliitmeelelahutuse vormis tema eraelu kaudu, poliitiku esitlemine infomeelelahutusena

toimetusele uudisväärtuslike kriteeriumite kaudu, poliitiku esitlemine kolmanda isikuna ja poliitiku esitlemine postuumselt.

Esimeseks kategooriaks on poliitiku esitlemine ametialases kontekstis, mis sisaldab tunnetuslikult olulise päevauudise esitlemist esiküljel ilma meelelahutuslike elementideta. Iga esikülj saab kuuluda korraga vaid ühte kategooriasse.

Näited esikülgedest, kus poliitikut esitletakse ametialases kontekstis:

22. sept	2001. a	Arnold Rüütli veenev võit
25. sept	2006. a	Lilled keel – südame keel, Ilves valiti presidendiks

Teooriapeatükist selgus, et tabloidväljaannetele on omane sage krimiteemade avaldamine. Seetõttu on krimiteemad toodud välja eraldi kategooriana.

Näited esikülgedest, kus poliitikut esitletakse seoses temaga seotud kriminaalse teemaga:

13. juuli	2002. a	Politsei tabas roolist purjus Indrek Tarandi
22. veebr	2021. a	Mailis Reps sai kuriteokahtlustuse

Teooriapeatükis vaadeldi poliitiku eraelu avamist, poliitmeelelahutust kui võimalust näidata oma inimlikku poolt.

Näited esikülgedest, kus poliitik avab oma eraelu:

27. sept	2004. a	Tundsin, et mõned tirtsud liigutasid kõhus edasi – Raidal „Džunglistaar“
21. juuli	2006. a	Pihtimus: Ene Ergma õnnetu armulugu

Teooriapeatükist ja autori bakalaureusetööst selgus, et Õhtuleht edastab päevauudiseid „pakitult”, inimliku prisma kaudu. Kuna tabloidväljaanne esitleb uudisväärtusena nii „kõvasid“ ehk päevasündmustele tuginevaid kui ka „pehmeid“ uudiseid, siis on esikülgedel ka toimetuse initsiatiivil inimeste sh poliitikute eraeluliste sündmuste esitlemine toimetuse initsiatiivil ehk infomeelelahutus.

Näited esikülgedest, kus poliitikut esitletakse eraeluliselt päevauudise kaudu:

15. dets	2005. a	Savisaar sõitis noore sekretäriaga palmi alla
15. apr	2011. a	Leinatammede abielu lõhki minemas?

Teooriapeatükis viidati autori bakalaureusetööle, mis uuris Õhtulehe läbimüügi seoseid väljaande esiküljel oleva sõnumiga. Autori bakalaureusetöökst tehtud intervjuudest selgusid kategooriad, mis aitavad kaasa läbimüügi seostele, ja nendeks on nii skandaal ja kõmu kui ka teatud persoonid.

Autor järeldab sellest, et esiküljele tuntud isiku toomine võib olla samuti poliitiku esiküljele toomise viisiks ka siis, kui poliitik ei ole otseselt esitletava teemaga seotud.

Näited esikülgedest, kus poliitikut esitletakse kolmanda isikuna:

24. juuli	2000. a	Jüri Mõisa naaber hädas politseiga
24. okt	2016. a	Kas peaministri eraelu varjutavad sünged saladused?
Venemaa tuntuim selgeltnägija Luisa ja Taavi kooselu kohta: „See ei ole kindlasti selline suhe, nagu ta väljapoole paistab!“

Autori bakalaureusetööst selgus ka, et oluliste suurmeeste lahkumise järel luuakse nende tegevusest põhjalikum ülevaade ja see asetatakse ka esiküljele.

Näiteid postuumselt esiküljel esitletud poliitikutest:

15. märts	2006. a	Lennart Meri
27. märts	2019. a	„Uudishimu ei jätnud Lennart Merit elu lõpuni maha.“

Lisaks toodud kategooriatele kaaluti ka enim esiküljel esitletud isikute välja selgitamist poliitiliste ametite kaupa. Sellest loobuti mitmel põhjusel. Esmalt on pikaajalised poliitikud uurimisperioodi jooksul mitmes poliitilises ametis ja teiseks on poliitilisi ameteid ebavõrdselt – näiteks Riigikogu liikmeid on igas koosseisus 101, kohalike omavalitsuste poliitikuid veelgi enam, samas on presidente korraga ametis vaid üks.

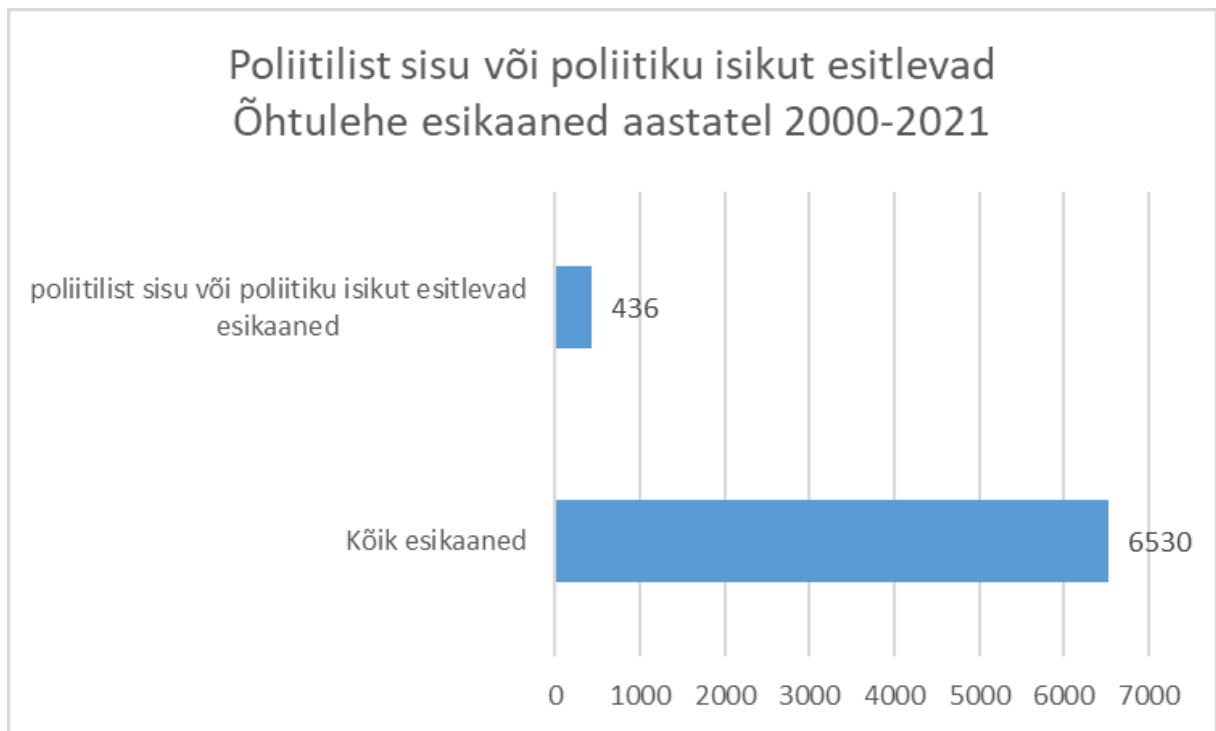
Täpsustamaks meelelahutuslikus kategoorias esitletud poliitikute kontekste, loodi kodeerimise järel eraldi alamkategooriad vaid sellele teemale. Alamkategooriad kujunesid välja esikülgede mitmekordse kodeerimise käigus ja siiski tuli poliitiku esitusel meelelahutuslikel teemadel kategooriaid ümber nimetada ja ühendada. Lõplikud kategooriad on järgmised: „suhted, seks ja pere“, „kodu ja kinnisvara“, „tervis“, sh haigused, operatsioonid ja dieet, ning „pulmad ja sünnipäevad“. „Raha“ kategooriasse kuuluvad sõnavõttud sissetuleku ja esemete maksumuse teemadel. „Emotsioonide ja arvamuste“ kategooriasse kuuluvad poliitikute sõnavõttud teiste inimeste või nende tegevuste kohta. „Tegevuste“ kategoorias kirjeldab poliitik oma isiklikke tegutsemisi või saavutusi eraelus.

4. UURIMISTULEMUSED

Käesolevas peatükis antakse ülevaate uurimistulemustest. Kontentanalüüsi tulemused esitatakse vastavalt uurimisküsimustele – esimeses alapeatükis vaadeldakse poliitilise sisuga teemade esitlemist aastate ja kuude lõikes. Teises alapeatükis tuuakse välja enim Õhtulehe esiküljel esitletud poliitikuid ja kolmandana selgitatakse, millises kontekstis neid Õhtulehe esiküljel esitletakse.

4.1 Poliitilise sisuga teemade ja poliitikute esitlemise sagedus ja seos valimistega

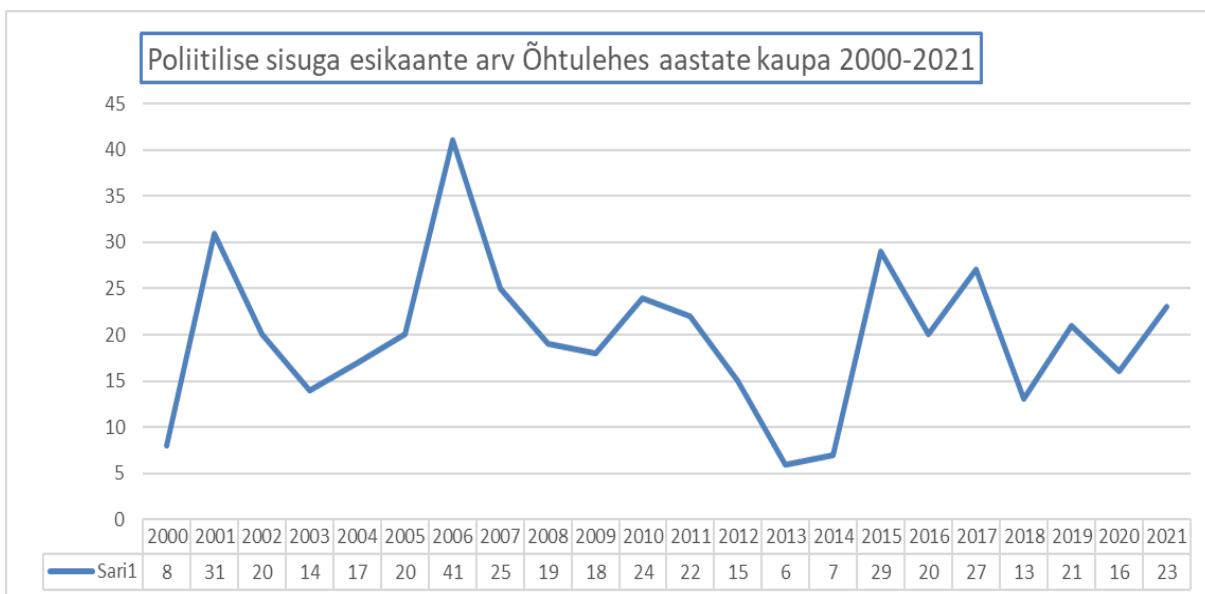
1. juulist 2000 31. detsembrini 2021 ilmus Õhtulehes kokku 6530 esikülge, millest valimisse 1 ehk poliitilist sisu või poliitiku isikuid esitlevaid esikülgi oli 436 (Joonis 1). Keskmiselt ilmus uurimisperioodi jooksul poliitilise sisuga esikülgi igal aastal 20,3 korda, mis moodustab 6,7% kõikidest sel perioodil ilmunud väljaannetest.

Joonis 1. Poliitilist sisu või poliitiku isikut esitlevad esiküljed vs kõik aastatel 2000-2021 Õhtulehe esiküljed. Valimi suurus 436 esikülge.

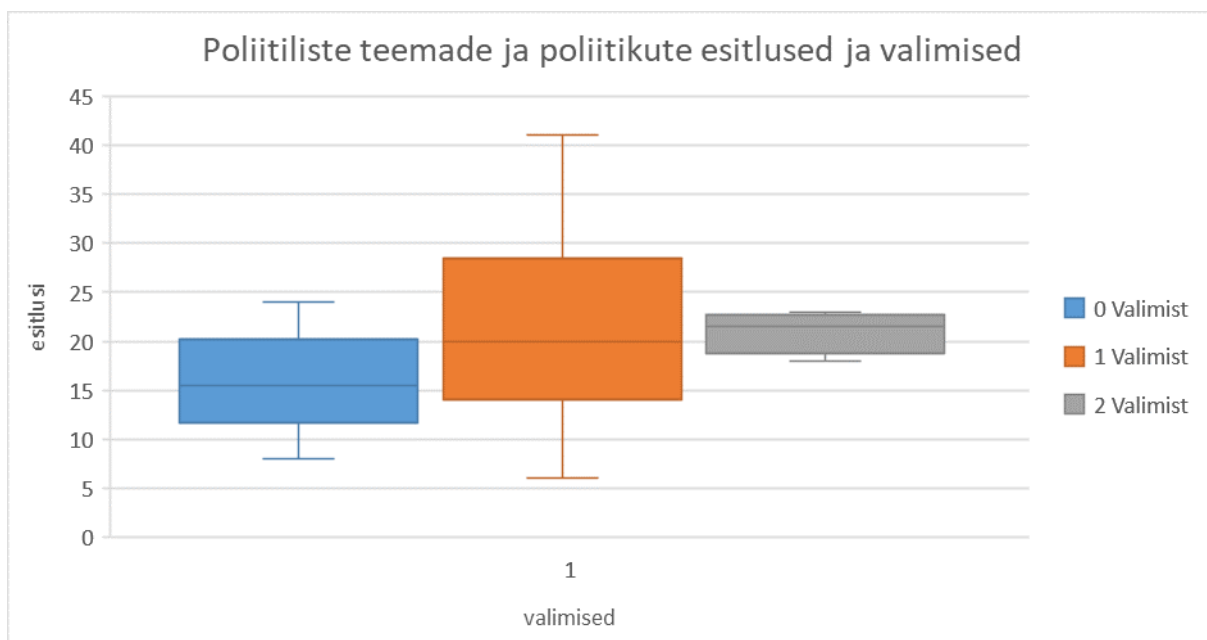
Enim poliitilise sisuga esikülgi ilmus aastal 2006, mil neil oli 41 (Joonis 2). Järgnesid aasta 2001, mil ilmus 31 ja aasta 2015, mil ilmus 29 esikülge poliitilisel teemal.

Vähim poliitilise sisuga esikülgi ilmus kahel järjestikusel aastal, 2013 ja 2014, vastavalt 6 ja 7. Ka aastal 2000 ilmus poliitilise sisuga esikülgi vähem, vaid 8, kuid sellel aastal kuulub uurimisperioodi vaid 6 kuud ehk pool aastat. Pikima perioodina, mil Õhtulehes ei ilmunud poliitilise sisuga ega poliitikuid esitlevaid esikülgi saab välja tuua perioodi vahemikus oktoober 2017 kuni märts 2018.

Joonis 2. Poliitilise sisuga esikülgede ilmumine Õhtulehes aastate kaupa 2000-2021. Valimi suurus 436 esikülge.

Üheks uurimistöö eelduseks oli, et valimiste aastatel ilmub poliitilise sisuga või poliitiku isikut esitlevaid esikülgi rohkem. Valimisteta aastate puhul ilmub poliitilist teemat esitlevaid esikülgi 8-24, ühe valimisega aastate puhul 6-41 ja kahe valimisega aastate puhul 18-23 (Joonis 3). Seega aastatel, mil valimisi ei toimunud, ilmus vähem poliitilist sisu või poliitikut esitlevaid esikülgi.

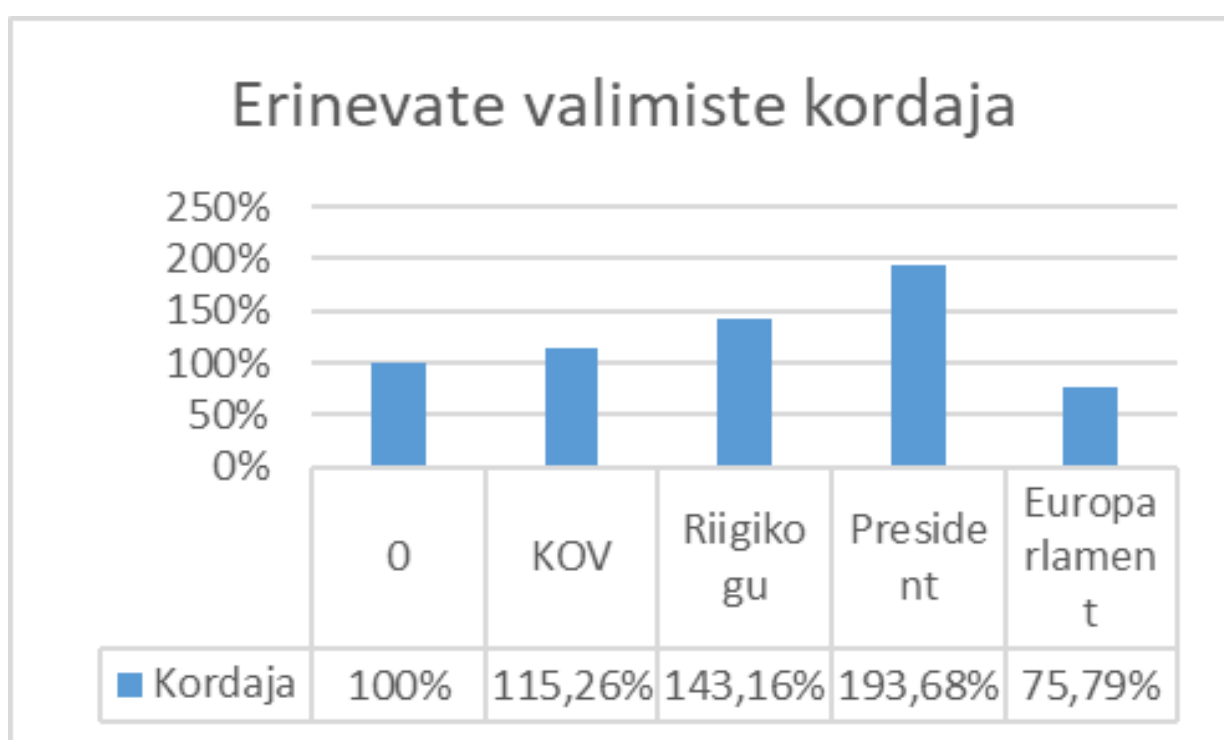

Joonis 3. Poliitilise sisuga või poliitikuid esitlevate Õhtulehe esikülgede ilmumine kordajana aastatel 2000-2021. Valimi suurus 436 esikülge.

Ka keskmisi näitajaid arvestades nähtub selgelt seos – aastatel, mil valimised toimusid ühel korral, ilmus poliitilist sisu esitlevaid esikülgi keskmiselt 21,4 korral, ja aastatel, mil toimusid kahed

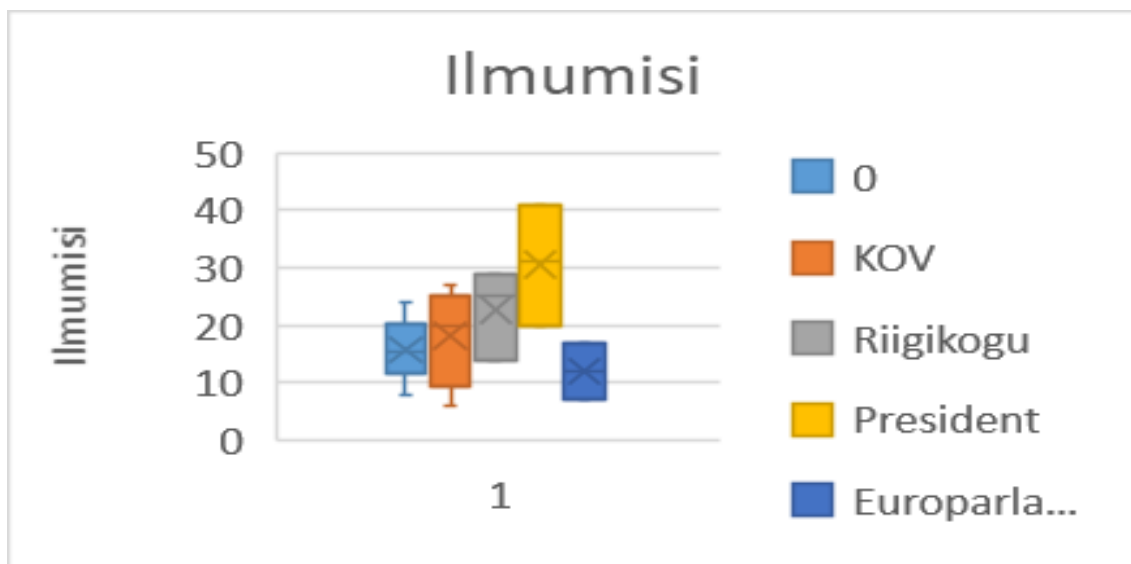
valimised, keskmiselt 21 korral. Aastatel, mil valimisi ei toimunud, oli valimis sobivaid esikülgi 15,8 korral.

Nelja liiki valimistest mõjutavad enim poliitiliste teemade ja poliitikute esitlemise sagedust esiküljel presidendivalimised, mis on ühtlasi ka kõige isikukesksemad valimised. Aastatel, mil toimusid Euroopa Parlamendi valimised, esitletakse Õhtulehe esiküljel vähem poliitilisi teemasid ja poliitikuid kui aastatel, mil valimisi ei toimunud (Joonis 4). Lisaks presidendivalimistele mõjutavad poliitilisi teemasid esile tooma ka Riigikogu ja kohalike omavalitsuste valimised. Joonisel 4 on esiküljed, mis ilmusid aastatel, mil valimised toimusid kahel korral, jaotatud võrdselt mõlemate valimiste vahel.

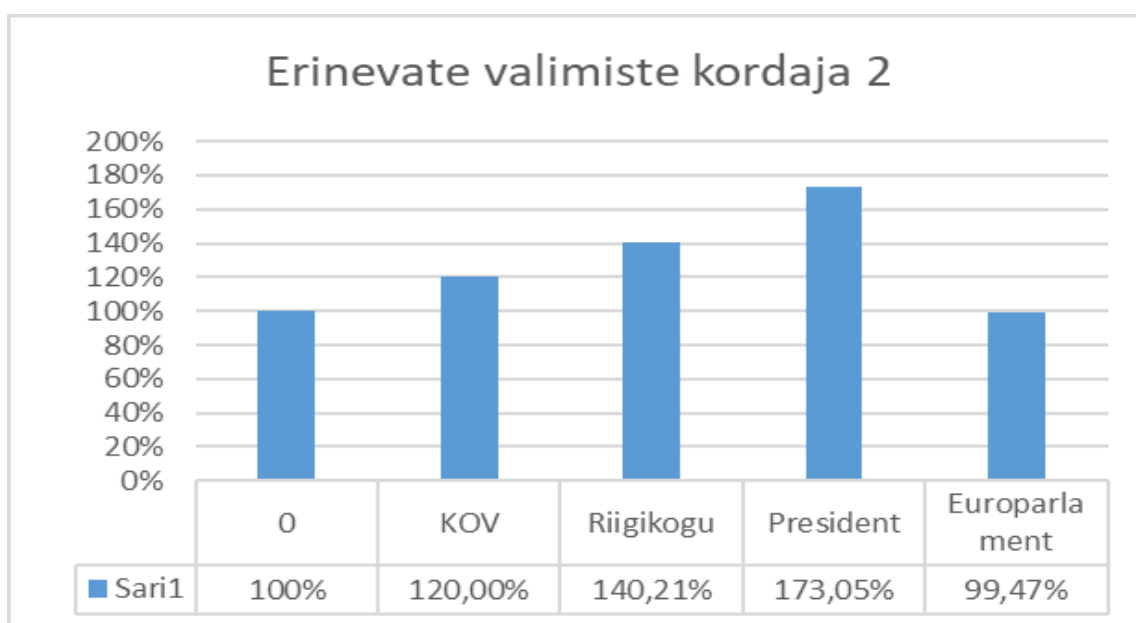
Joonis 4. Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021 esitletud poliitiliste teemade ja poliitikute ning erinevate valimiste kordaja, jaotatuna võrdselt.

Samad andmed, kuid jaotuse kaudu ühekordselt arvestatuna (Joonis 5).

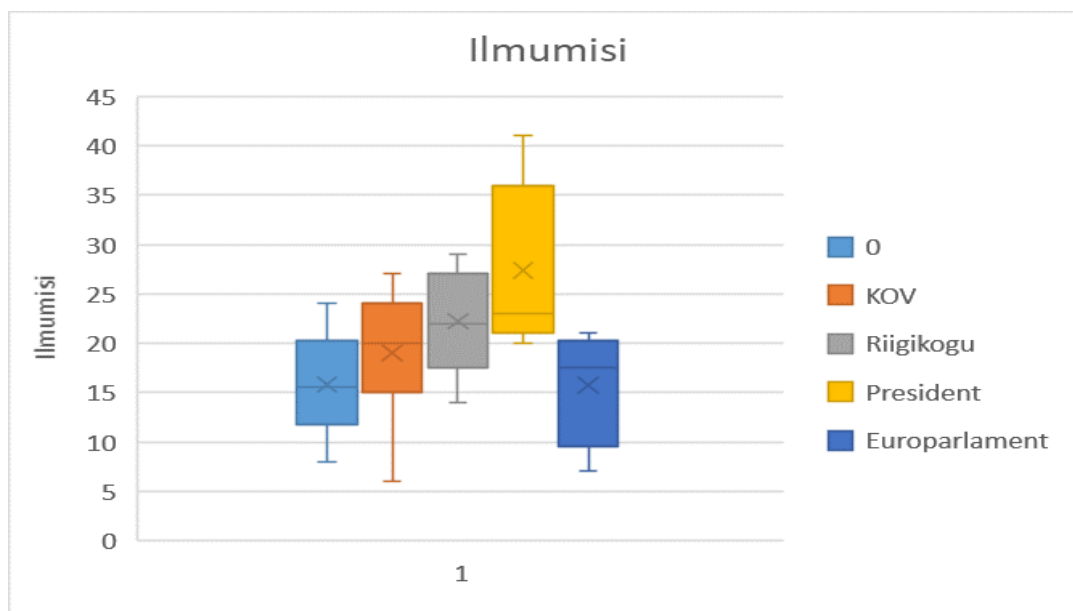
Joonis 5. Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021 esitletud poliitiliste teemade ja poliitikute ning erinevate valimiste andmete jaotus, ühekordselt arvestatuna.

Joonistel 4 ja 5 esitleti poliitilistel teemadel või poliitikut esitlevaid esikülgi nii, et aastatel, mil valimised toimusid kahel korral, jaotati esiküljed mõlema valimi vahel võrdselt. Kui esiküljed arvestada mõlematele valimistele, siis jätkuvalt mõjutavad poliitiliste teemade ja poliitikute esitlemist enim presidendi-, Riigikogu ja kohalike omavalitsuste valimised (Joonis 6). Ka Europarlamendi valimiste mõju on jätkuvalt negatiivne, kuid see on peaaegu võrdne aastatega, mil valimisi ei toimunud.

Joonis 6. Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021 esitletud poliitiliste teemade ja poliitikute ning erinevate valimiste kordaja, liidetuna mõlemale.

Samad andmed näidatuna jaotuse kaudu ja liidetuna mõlemale aastal toimuvale valimisele. (Joonis 7).

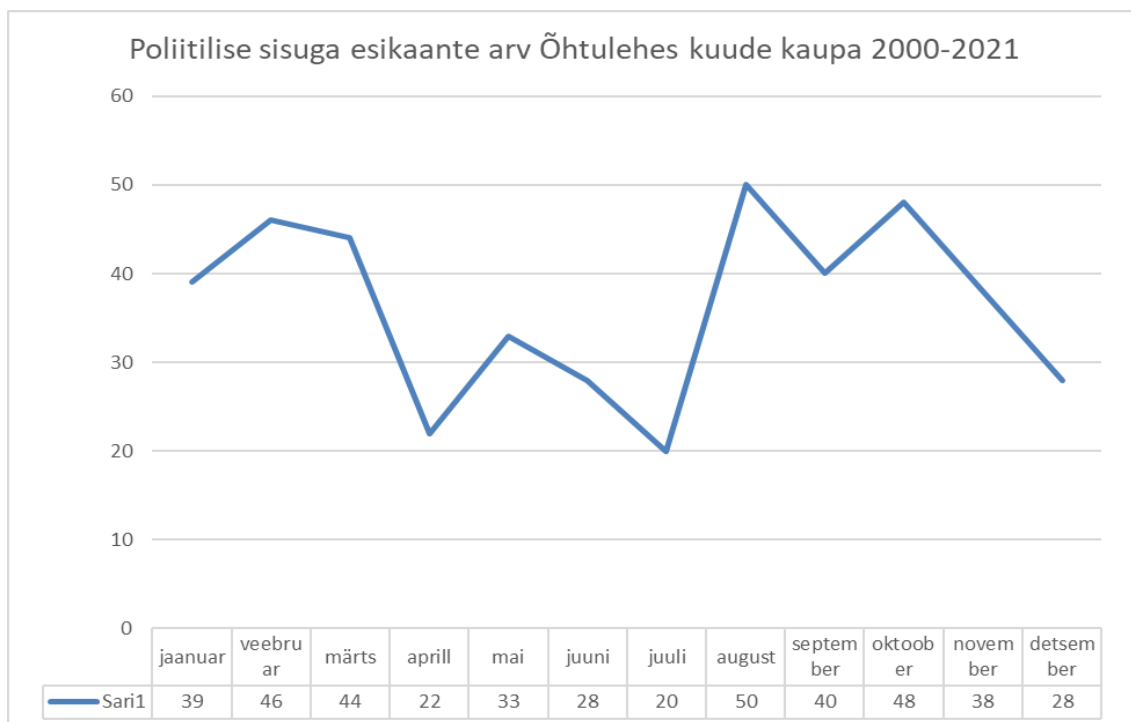
Joonis 7. Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021 esitletud poliitiliste teemade ja poliitikute ning erinevate valimiste andmete jaotus, liidetuna mõlemale.

Kuigi artiklite osakaal on väike ja seetõttu juhusliku kõikumise võimalus suur, ei pruugi analüüsi teise meetodiga kordamine olla õigustatud, kuid viitab, et hoolimata arvestamise viisist on üldine suundumus on sama – aastatel, mil toimusid presidendi-, Riigikogu või kohalike omavalitsuste valimised, ilmub rohkem esikülgi poliitilistel teemadel või poliitikute isikutega kui aastatel, mil valimisi üldse ei toimunud. Aastatel, mil toimusid europarlamenti valimised, ilmub neil teemadel esikülgi samaväärselt kui aastal, mil valimisi ei toimunud, või veelgi vähem.

Uurimistulemusi toetab, et näiteks 2017. aasta oktoobrikuus toimunud kohalike omavalitsuste valimiste järel ei ilmunud kuni järgmise aasta märtsini ühtegi valimisse kuuluvat esikülge. 2018. aastal valimisi ka ei toimunud. Siiski esineb ka aastaid, mis uurimistulemusi ei toeta. Näiteks aastatel 2013, mil toimusid kohalike omavalitsuste valimised, ja 2014, mil toimusid Euroopa Parlamendi valimised, ilmub poliitilise sisu või isikuga esikülgi kokku vaid 13, mida on 68,7% vähem kui keskmiselt aastas ($2 \times 20,7 = 41,4$).

Poliitilise sisuga esikülgede ilmumine kuude lõikes

Uurimisperioodi jooksul ilmus keskmiselt 1,7 poliitilise sisuga esikülge kuus (Joonis 8). Kuude lõikes ületavad poliitilised uudised enim uudiskünnise augustis, kokku 50 esiküljel ilmumisega. Järgnevad oktoobri- ja veebruarikuu, vastavalt 48 ja 46 ilmumisega.

Joonis 8. Poliitilise sisuga esikülgede ilmumine Õhtulehes kuude kaupa aastatel 2000-2021. Valimi suurus 436 esikülge.

Järgnevalt vaadeldakse seoseid enim poliitilisi esitlusi toimunud kalendrikuude ja poliitiliste sündmuste vahel.

Augustikuus toimusid presidendivalimised aastatel 2001, 2006, 2016 ja 2021. Samuti on 20. augustil taasiseseisvumispäev, mille puhul toimub presidendi roosiaias vastuvõtt. Augustikuus ilmus uurimisperiodil kokku 50 esikülge poliitilisel teemal või poliitikutest, millest 16 ehk 32% oli seotud presidendiga, kuid vaid 2 presidendivalimistega. Siiski on tähelepanuväärne, et poliitilisi teemasid ja poliitikuid esitlevaid esikülgi ilmus näiteks 21.-25. augustini ehk vahetult pärast taasiseseisvumispäeva koguni 19 ehk 38%. Sealjuures ilmus aastatel 2017-2021 selles vahemikus koguni 9 poliitilise teema või poliitikute esitlust, mis on 47,4% kõikidest selles vahemikus ilmunud poliitilise teema või poliitikute esitlustest.

Näiteid augustikuus ilmunud poliitilist teemat või poliitiku esitlevatest esikülgedest

22. aug	2012. a	Üllatav paljastus: Toomas Hendrik Ilvese süda tuksus poetess Doris Karevale
24. aug	2020. a	Eesti president otsib juba uut tööd!

Oktoobrikuus toimusid kohaliku omavalitsuse valimised aastatel 2002, 2005, 2009, 2013, 2017 ja 2021. Kokku ilmus uurimisperiodi jooksul oktoobrikuus 48 esikülge poliitilisel teemal või poliitikutest, millest 9 ehk 18,8% esitlesid valimisi. Õhtulehe esikülgedel esitleti kohaliku

omavalitsuse valimistulemusi kõikidel aastatel, sealhulgas 2009. aastal ilmus valimiste järel kolm ja 2013. ja 2017. aastal kaks esikülge, millel oli seos valimistega.

Näiteid oktoobrikuus ilmunud poliitilist teemat või poliitikuid esitlevatest esikülgedest

21. okt	2002. a	Isamaa häving?
20. okt	2009. a	Valimisöö veidrad juhtumised

Iga-aastane presidendi vastuvõtt toimub 24. veebruaril. Veebruarikuus ilmus 46 esikülge poliitilisel teemal või poliitikutest, millest 18 ehk 39,1% oli seotud vabariigi presidendi vastuvõtu ehk Õhtulehe keeli „presidendiballiga”. Sellistel esikülgedel esitleti ka poliitiku(te) isikut või isikuid, nende rõivastusevalikut või kaaslast.

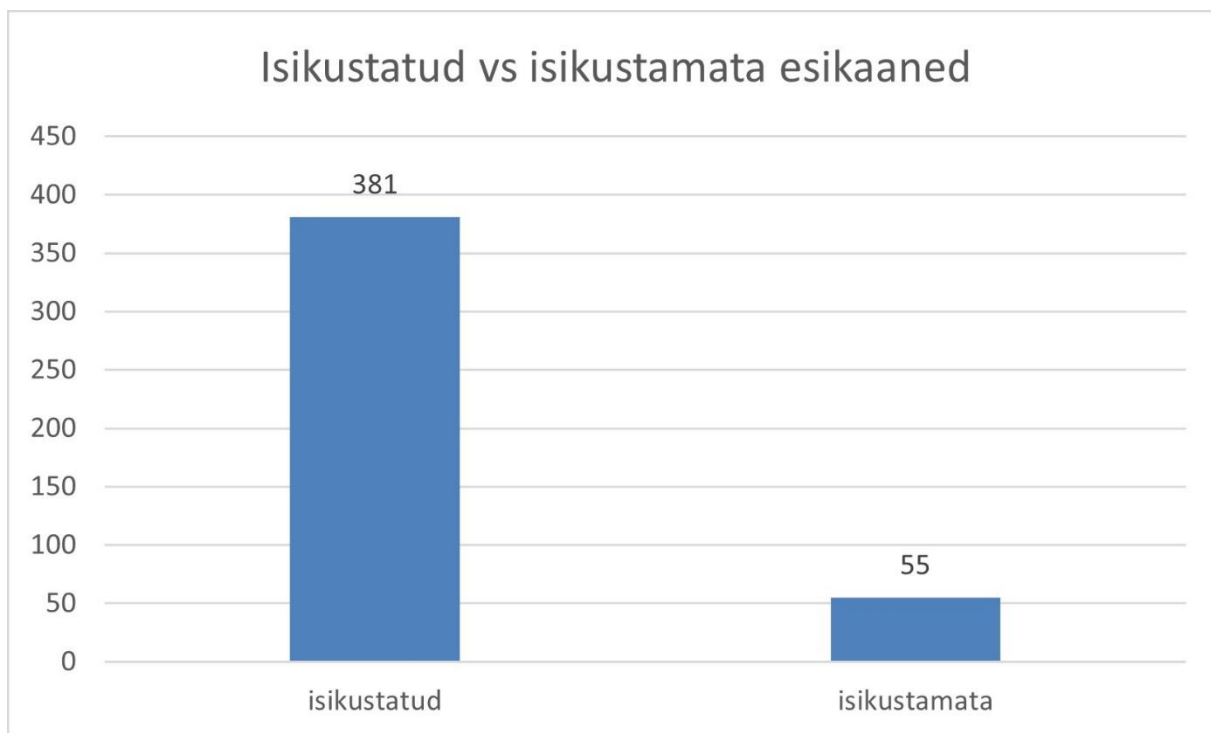
Näiteid veebruarikuus ilmunud poliitilist teemat või poliitikuid esitlevatest esikülgedest

26. veebr	2011. a	Ilveste peo kuumimad paarid
25. veebr	2017. a	Peaagu kümnesse! Presidendipaari peoriided: sümpaatne ja korralik

Kokkuvõtlikult on augustikuus ilmunud esikülgedest vähene enamik ehk 21 esikülge poliitmeelelahutus ja 17 infomeelelahutus. Oktoobrikuu esikülgedest esitleti selget enamikku ehk 14 esikülge poliitmeelelahutusena ja 9 esikülge infomeelelahutusena. Veebruarikuus ilmunud esikülgedest enamik ehk 14 esikülge kuulub infomeelelahutuse ehk toimetuse initsiatiivil ilmunud esikülgede hulka ja 9 on poliitmeelelahutus ehk poliitiku valikul ilmunud esiküljed.

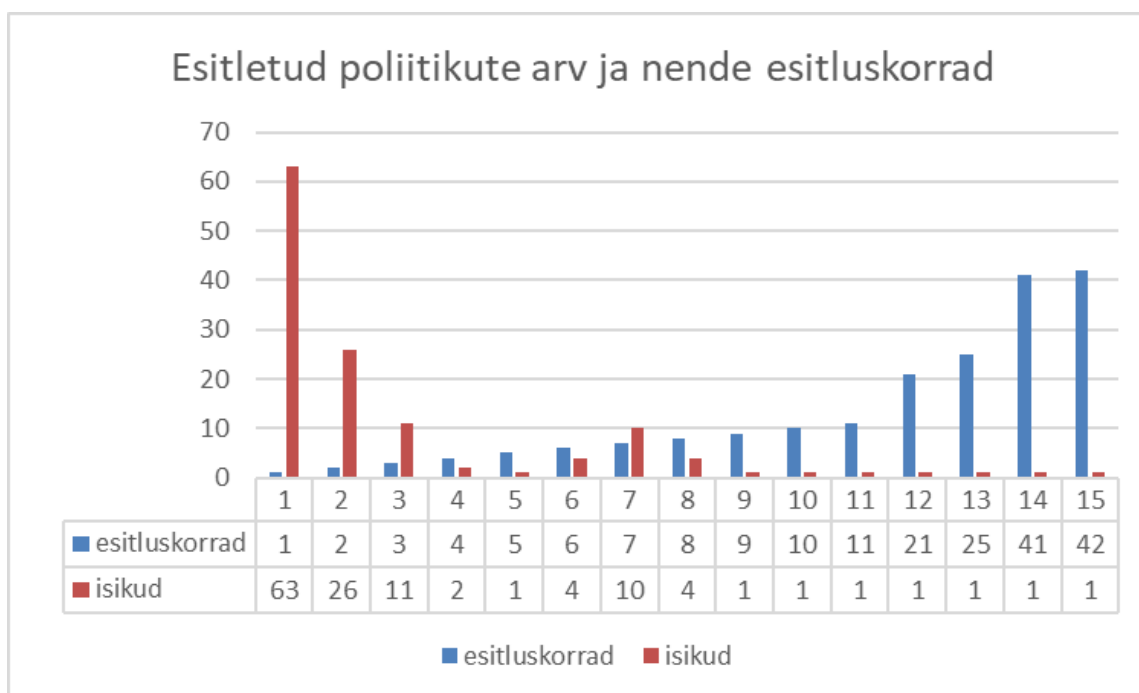
4.2 Esiküljel enim esitletud poliitikud

Uurimisperioodi jooksul ilmus Õhtulehes kokku 381 esikülge, millel esitleti konkreetseid poliitikuid nime või ameti kaudu, neist 27 korral esitleti korraga enam kui ühte poliitikut. 26 korral kahte ja ühel korral kolme isikut korraga (Joonis 9). Isikustamata esikülgi, kus esitleti institutsiooni nagu partei või esinduskogu, ilmus 55.

Joonis 9. Isikustatud vs isikustamata poliitilise sisuga esiküljed Õhtulehes aastatel 2000-2021. Valimi suurus 381 esikülge.

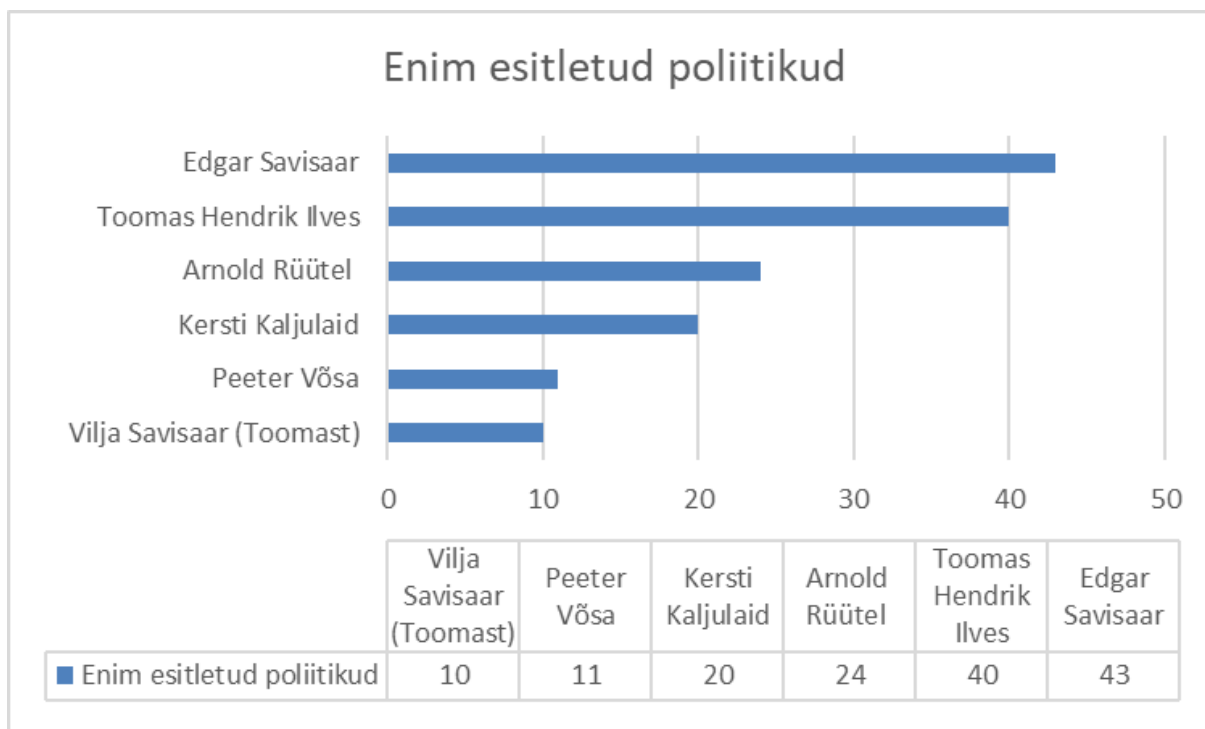
Suur osa poliitikuid, 63 isikut, figureeris Õhtulehe esiküljel vaid ühel korral, 26 isikut kahel ja 11 isikut kolmel korral (Joonis 10). Neljal korral oli esiküljel kaks, viiel korral üks, kuuel korral neli, seitsmel korral kümme, kaheksal korral neli ja üheksal korral üks poliitik. Enam kui kümme korda on Õhtulehe esiküljel esitletud kuus poliitikut.

f27

Joonis 10. Õhtulehe esiküljel esitletud poliitikute arv ja nende esitluskorrad aastatel 2000-2021. Valimi suurus 128 isikut.

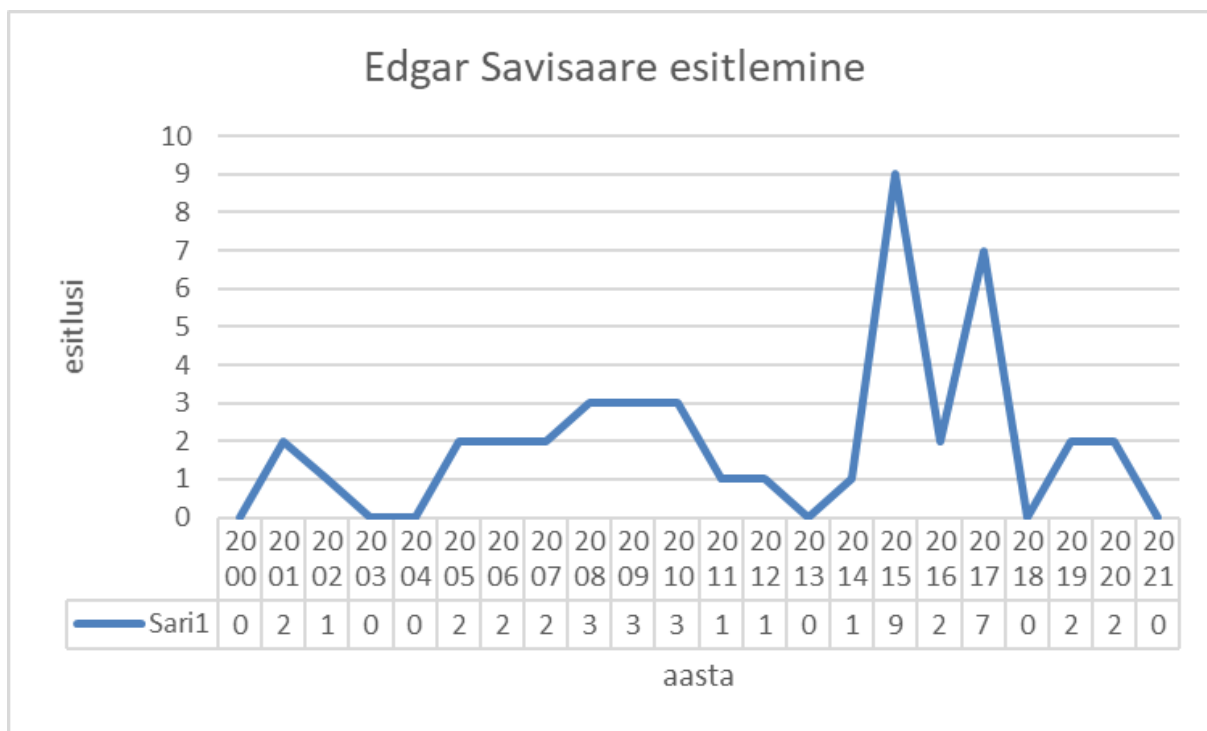
Kõige enam esitleti Edgar Savisaart (43 korral) ja Toomas Hendrik Ilvest (40 korral) (Joonis 11). Neile järgnesid Arnold Rüütel 25, Kersti Kaljulaid 19, Peeter Võsa 11 ja Vilja Savisaar (Toomast) 10 esitluskorraga.

Joonis 11. Enim esitletud poliitikud Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021.

Edgar Savisaar

Edgar Savisaart esitleti uurimisperioodi jooksul Õhtulehe esiküljel kokku 43 korral ehk keskmiselt 2,1 korral aastas (Joonis 12). Esimest korda esitleti E. Savisaart esiküljel aastal 2001 ja viimast korda aastal 2020. Enim oli ta esiküljel aastal 2015, mil teda esitleti 9, ja aastal 2017, mil ta ületas esikülje uudiskünnise 7 korral. Savisaar ei figureerinud ühelgi korral esiküljel aastatel 2000, 2002, 2003, 2004, 2013, 2018 ja 2021.

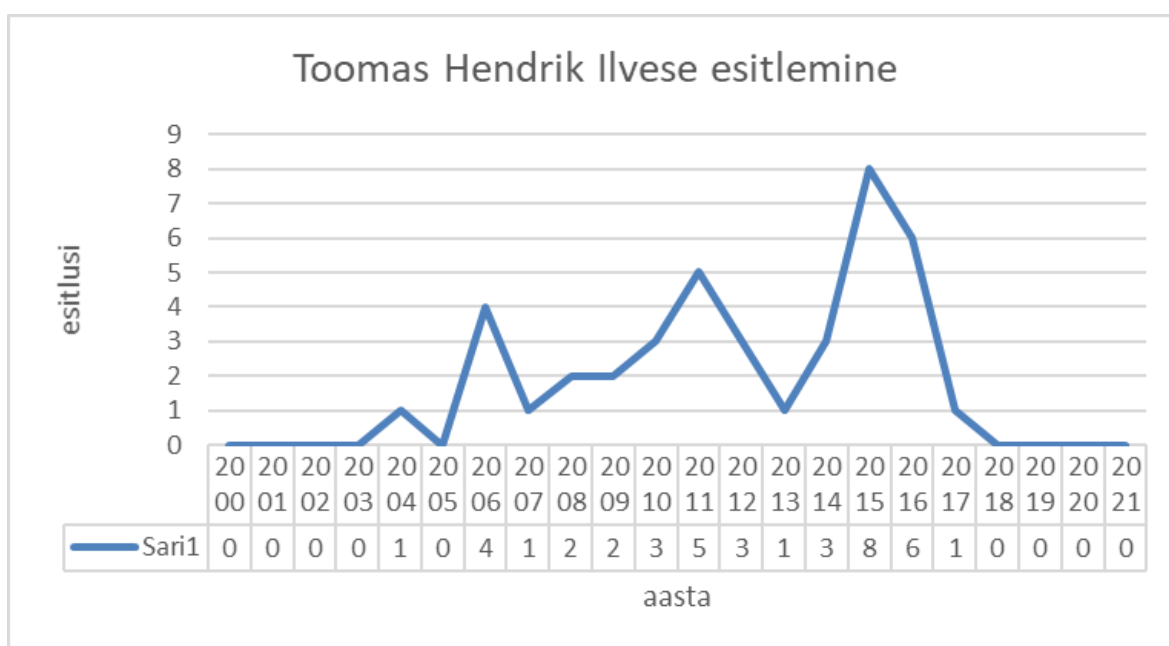
Joonis 12. Edgar Savisaare esitlemine 43 korral Öhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021.

Savisaar oli poliitikas aktiivne alates aastast 1989. Öhtulehe jaoks oli ta atraktiivseim 2015. aastal, mil teda saatis isiklik ja tööalane ebaedu. Kevadel amputeeriti tal jalg ja kriitilises seisus poliitikule pühendas Öhtuleht kaks esikülge: „Seisund kriitiline: mis juhtus Edgar Savisaarega?“ (20.märts 2015) ja „Jalg amputeeriti lihasööjabakteri rünnaku tõttu! - Edgar Savisaare seisund on väga kriitiline“ (24.märts 2015). Sama aasta varasügisel langes Savisaar kriminaaluurimise alla, millele Öhtuleht kahel järjestikusel päeval esikülje pühendas: „Kõik on korras! Kõiki kahtlustatakse! – Kapo pidas Edgar Savisaare altkäemaksu kahtlusega kinni“ (23. sept 2015) ja „Kas kaval plaan või saatuslik eksitus? Savisaar südame tõttu haiglas. Altkäemaksuskandaali uuriva prokuratuuri salajased märkmed said kogemata avalikuks“ (24. sept 2015). Savisaar valiti aga sama aasta novembri lõpus toimunud Keskerakonna üldkogul tagasi erakonna esimeheks ja seda sündmust esitleti taas kahel järjestikusel päeval Öhtulehe esiküljel: „Napp võit – Kadri Simsonist 55 häält rohkem saanud Edgar Savisaar valiti Keskerakonna esimeheks tagasi“ (30. nov 2015) ja „Jah, ma lükkasin tõesti oma mehe matuse edasi, et saaksin Edgarit valida!“ (1. dets 2015). Samal kuul loobus Savisaare endine abikaasa mehe perekonnanimest ja Vilja Savisaare kaudu kolmanda isikuna jõudis taas kahel korral esiküljele ka Edgar Savisaar: „Vilja: olin aastaid Edgari mängukann!“ (7. dets 2015) ja „Edgari nimest ja mineviku painest prii! – Vilja otsus Savisaare nimest loobuda“ (30. dets 2015). E. Savisaar on isik, keda esitletakse ka kolmanda isikuna: „Virumaa noorpoliitik löi Savisaarelt silmarõõmu üle! Martin Repinski ja Siret Kotka“ (15. märts

2016). Näiteks peaminister Taavi Rõivase umbusaldamisel oli Õhtulehe esikülje pealkirjaks: „Savisaar tõugati lõpuks troonilt. Kas nüüd kukutatakse ka Rõivas?“ (7. nov 2016). Savisaar taandus poliitikast 2017. aasta kohalike omavalitsuste järel. Õhtulehe esiküljele jõudis see pealkirjaga: „Savisaar hävitas end ise“ (17. okt 2017). Õhtulehe esiküljele jõudis ta kahel korral esitlustega ka 2019. aasta augustikuus – ühel korral taasiseseisvumispäeva eel: „Edgar Savisaar: ma ei mõtle poliitikasse naasmisele“ (19. aug 2019) ja teisel korral nädal hiljem: „Edgar Savisaar: „Ja oleni puhas nagu prillikivi. Nii!“ (27. aug. 2019). Viimast korda esitleti Savisaart juubelisünnipäeva puhul: „Millal oli Edgar Savisaar päriselt õnnelik? Tuhandete poolt jumaldatud ja tuhandete poolt vihatud poliitik tähistab 70. sünnipäeva.“ (29. mai 2020).

Toomas Hendrik Ilves

Toomas Hendrik Ilvest esitleti uurimisperioodi jooksul Õhtulehe esiküljel kokku 40 korral ehk keskmiselt 2 korral aastas (Joonis 13). Esimest korda esitleti Ilvest esiküljel aastal 2004 ja viimast korda aastal 2017. Enim oli ta esiküljel aastal 2015, mil teda esitleti 8 korral, ja aastal 2016, mil teda esitleti 7 korral. Toomas Hendrik Ilves ei figureerinud ühelgi korral esiküljel aastatel 2000-2003 ja 2005 ning peale 2017. aastat.

Joonis 13. Toomas Hendrik Ilvese esitlemine 40 korral Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021.

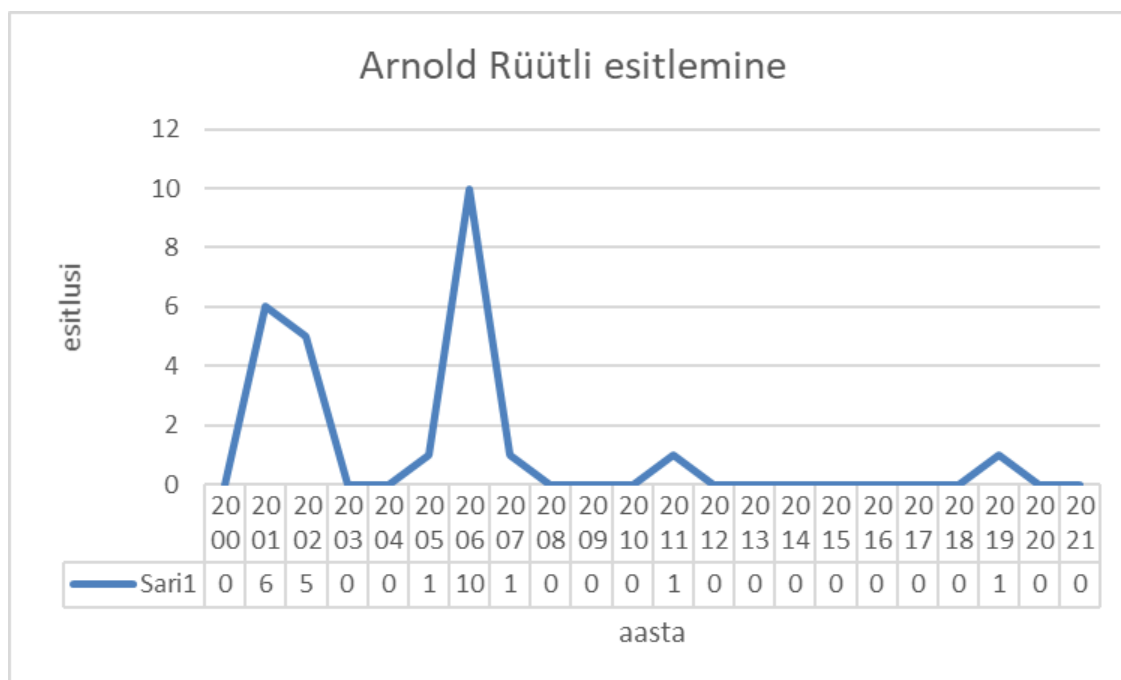
Ilves oli Eesti presidendiks kahel ametiajal – aastatel 2006-2011 ja 2011-2016. Enne presidendiks saamist jõudis ta Õhtulehe esiküljele kahel korral: „Ilves hüppas ja Kass kargas ja eesti rahvas lõi trummi lõhki“ (14. juuni 2004) ja „Jätke mu ema rahule! Toomas Hendrik Ilves“ (26. aug 2006).

Presidendiks olemise perioodist väljapoole jääb Ilvese puhul vaid üks esikülj: „Mille eest me maksame? President Ilves elab ju välismaal!“ (18. aug 2017). Aastatesse 2015 ja 2016 langeb president Ilvese eraelus pöördeline aeg – skandaalne lahutus abikaasa Evelinist ja samuti skandaalne abiellumine lätlanna Ieva Kupcega.

Ilvese esitlused aastatel 2016 ja 2017, mil ta oli esiküljel kokku 14 korral, on kõik seotud eraeluliste teemadega. Nii jõudis Õhtulehe esiküljele presidendipaari lahutus: „Evelin ja Toomas Hendrik Ilves lahutavad!“ (18. apr 2015) ja pulmad: „Mis nüüd jumal ühte on pannud, seda ärgu inimene lahutagu – presidendipaari pulmad“ (4 .jaan 2016). Ilveste pereelu kohta levis palju spekulatsioone, siis on üks neist ka esikülje teemaks: „Naised räägivad suu puhtaks. Eksnõunik Iivi Anna Masso: kas mind ohverdadi, et varjata presidendi tegelikku suhet? Evelin Ilves: nüüd siis teate, mis mind sinna katusele ajas.“ (9. dets2015). Toomas Hendrik Ilves figureerib viimast korda Õhtulehe esiküljel 29. novembril 2016 seoses poja sünniga: „Tere tulemast maailma, Hans Hendrik Ilves! Ekspresidendi perre sündis eile poeg“.

Arnold Rütitel

Arnold Rütli esitleti uurimisperioodi jooksul Õhtulehe esiküljel kokku 25 korral ehk keskmiselt 1,7 korral aastas (Joonis 14). Esimest korda esitleti Rütli esiküljel aastal 2001 ja viimast korda aastal 2011. Enim oli ta esiküljel aastal 2006, mil teda esitleti 10 korral, ja aastal 2001, mil teda esitleti 6 korral. Arnold Rütitel ei figureerinud ühelgi korral esiküljel aastatel 2000, 2003-2004 ja aastatel 2008-2010; 2012-2018 ning 2020-2021.

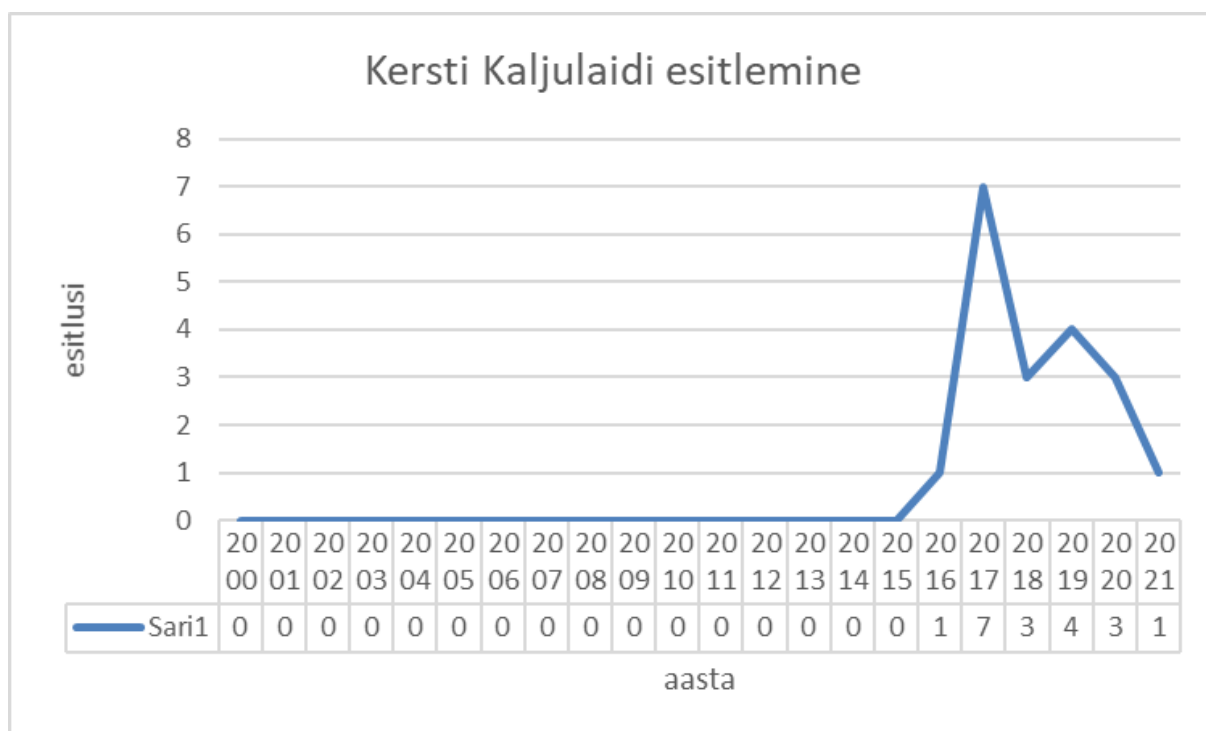
Joonis 14. Arnold Rütli esitlemine 24 korral Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021.

Rüütel oli Eesti presidendiks aastatel 2001-2006. Tema ametisse asumise järel aastal 2001 ilmub septembri- ja oktoobrikuu jooksul Õhtulehe esiküljel viiel korral pealkiri, mis seotud värske presidendiga: „Arnold Rüütli veenev võit“ (22. sept 2001), „Ma pean oma uue rolliga veel harjuma“, (24. sept 2001) ja „Eesti uus esipaar“ (9. okt 2001). Neile järgneb meelelahutuslik „Kuidas me Arnold Rüütliga saunas käisime“ (29. sept 2001) ja presidenti kolmanda isikuna esitlev „Laar poeb Rüütli ees“, (02.okt 2001). Järgmise aasta esitlustest kaks langeb veebruarikuusse, vahetult kajastama vabariigi presidendil iseseisvuspäeva vastuvõttu: „Presidendil pidulaua on faasan ja räimerullid“ (20. veebr 2002) ja „AVAVALLSS: vabariigi esimene tantsiv president“ (25. veebr 2002). Aastal 2006 sattus Rüütel skandaali, milles temaga koos elanud lapselapsed presidendil eluruumides, mida Õhtuleht „presidendilossiks“ nimetab, pidutsesid ehk Õhtulehe sõnul „orgiat pidasid“. Esimene esikülg sel teemal ilmub 19. jaanuaril 2006: „Lapsed pidasid presidendilossis orgiaid“, ja kuu lõpuni järgneb neid veel neli: 20.; 21.; 23. ja 25. kuupäeval. Kadriorgiana tuntud seeria lõpeb 20.märtsil, mil ilmub esikülg: „Teie lapselaste koolikotti võidakse sokutada uimasteid! Julgestuspolitsei hoiatas president Rüütlit“. 17. aug 2006 avaldab leht arsti tõdemuse: „Närviarst: presidendil vaim on väsinud.“ Rüütli esitlemine lõpeb suures osas samuti ühes ametiajaga. Selle järel on ta Õhtulehe esiküljele jõudnud vaid kahel korral – 2007. aastal seoses majaehitusega: „Skandaal Arnold Rüütli kodukrundil“ (21. aug 2007) ja 2011. aastal seoses vabariigi aastapäeva vastuvõtul mitte osalemisega: „Kuhu nüüd edasi? Ilves: „Mul on unistus, et me saame hoolivaks ja sallivaks rahvaks. Presidendil ball peeti tantsuta. Miks Rüütli tulemata jätsid?“ (25. veebr 2011).

Kersti Kaljulaid

Kersti Kaljulaidi esitleti uurimisperioodi jooksul Õhtulehe esiküljel kokku 19 korral ehk keskmiselt 0,9 korral aastas (Joonis 15). Esimest korda esitleti Kaljulaidi esiküljel aastal 2016 ja viimast korda aastal 2021. Enim oli ta esiküljel aastal 2017, mil teda esitleti 7 korral, ja aastal 2019,

mil teda esitleti 4 korral. Kersti Kaljulaid ei figureerinud ühelgi korral esiküljel aastatel 2000-2015.

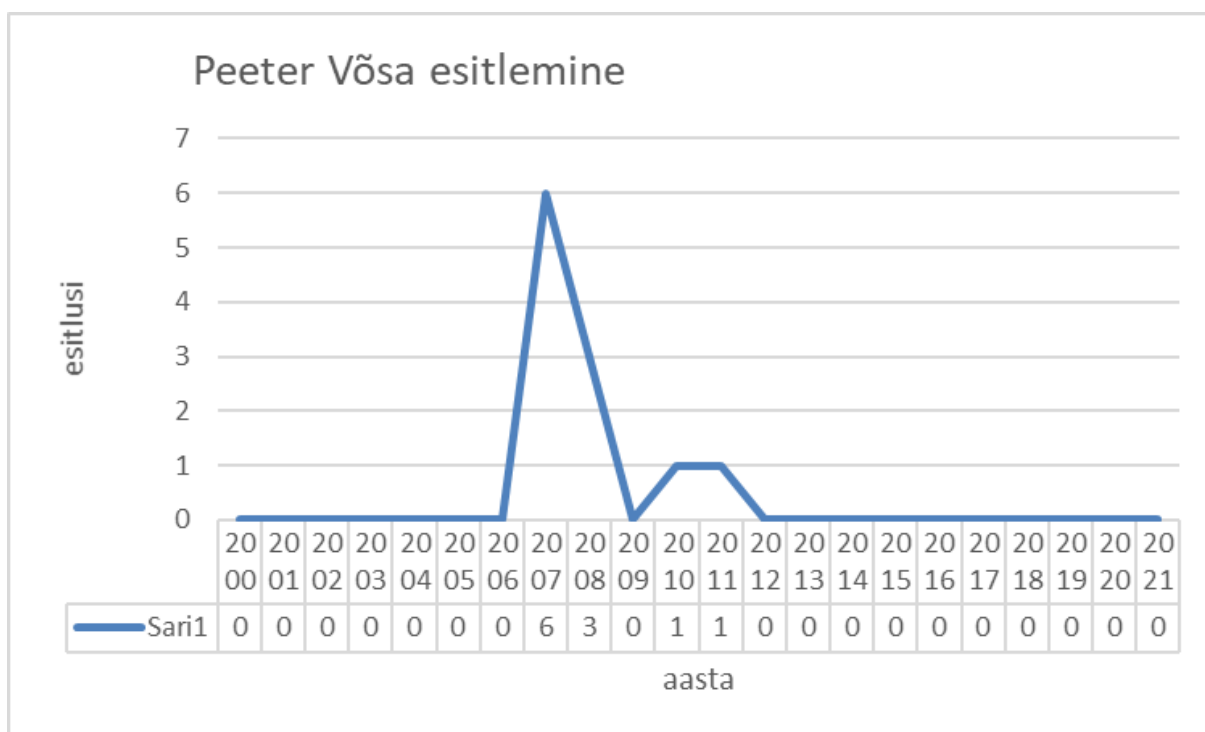
Joonis 15. Kersti Kaljulaidi esitlemine 20 korral Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021.

Kaljulaid oli Eesti presidendiks aastatel 2016-2021. Õhtulehe esiküljele jõuab ta esmakordselt presidendikandidaadina: „,Elus tuleb kõike teha rõõmu ja lustiga!“– presidendikandidaat Kersti Kaljulaid“ (03. okt 2016). Kaljulaidi esitletakse 2017. aastal esikülgedel stiili ja välimuse tõttu neljal korral. Talle langeb osaks nii kiitust kui ka kriitikat: „Hallist euroametnikust on sirgunud stiilne presidendiproua“ (30. juuni 2017); „Võrno president nägi välja nagu Orissaare seeneline. Kaljulaid: usaldan moeküsimustes pigem Anu Saagimit“ (6. okt 2017). Siiski annab Kaljulaid aastatel 2018-2020 Õhtulehele aastalõpuintervjuu ka ametialastel teemadel: „Kersti Kaljulaid: „Tahaks, et mitte kellelgi poleks siin paha elada“(31. dets 2018) ja „Kersti Kaljulaid: varem pidas riik oluliseks, et kui on midagi lubanud, siis seda ei muudeta + Nostradamuse ja Vanga ennustused 2020. a“ (28. dets 2019) ja „Kersti Kaljulaid: „Soovin, et järgmine aasta tuleks helgem, et tuleksime keskajast tagasi““ (31. dets 2020). 2018. aasta augustikuus taasiseseisvumispäeva eel esitleb Õhtuleht Kaljulaidi ametialast kohtumist rõivastuse kaudu: „Printsess Victoria sundis president Kaljulaidi riideid vahetama“ (21. aug 2018), ent 2019. ja 2020. aastal esineb ta arvamusiidrina: „Kersti Kaljulaid: isegi kui käega kärbsesepa ei tee, võib suuga tehtud suure linna mõju olla märkimisväärne“ (21. aug 2019) ja „Kersti Kaljulaid: me ei saa kaotada viirust, aga õigusriigi saame alles hoida! Presidendi vastuvõtt Kadrioru roosiaias“ (21. aug 2020. a). Ent mõni päev hiljem pörutab leht tema suunas: „Eesti president otsib juba uut tööd!“ (24. aug 2020).

Viimast korda on Kaljulaid Õhtulehe esiküljel seoses vabariigi aastapäeva vastuvõetuga: „Kersti Kaljulaid näeb lausa fantastiline välja! Esinduslik ja elegantne“ (25. veebr 2021).

Peeter Võsa

Kuigi Peeter Võsa poliitikuna ei ole kandnud suuremat esindusrolli, esitleti teda uurimisperioodi jooksul Õhtulehe esiküljel kokku 11 korral ehk keskmiselt 1,9 korral aastas (Joonis 16). Esimest korda esitleti Võsa esiküljel poliitikuna aastal 2007 ja viimast korda aastal 2011. Enim oli ta esiküljel aastal 2007, mil teda esitleti 6 korral, ja aastal 2008, mil teda esitleti 3 korral. Peeter Võsa ei figureerinud ühelgi korral esiküljel aastatel 2000-2006, 2009 ja peale aastat 2011, mil teda esitleti poliitikuna esiküljel 1 korral.

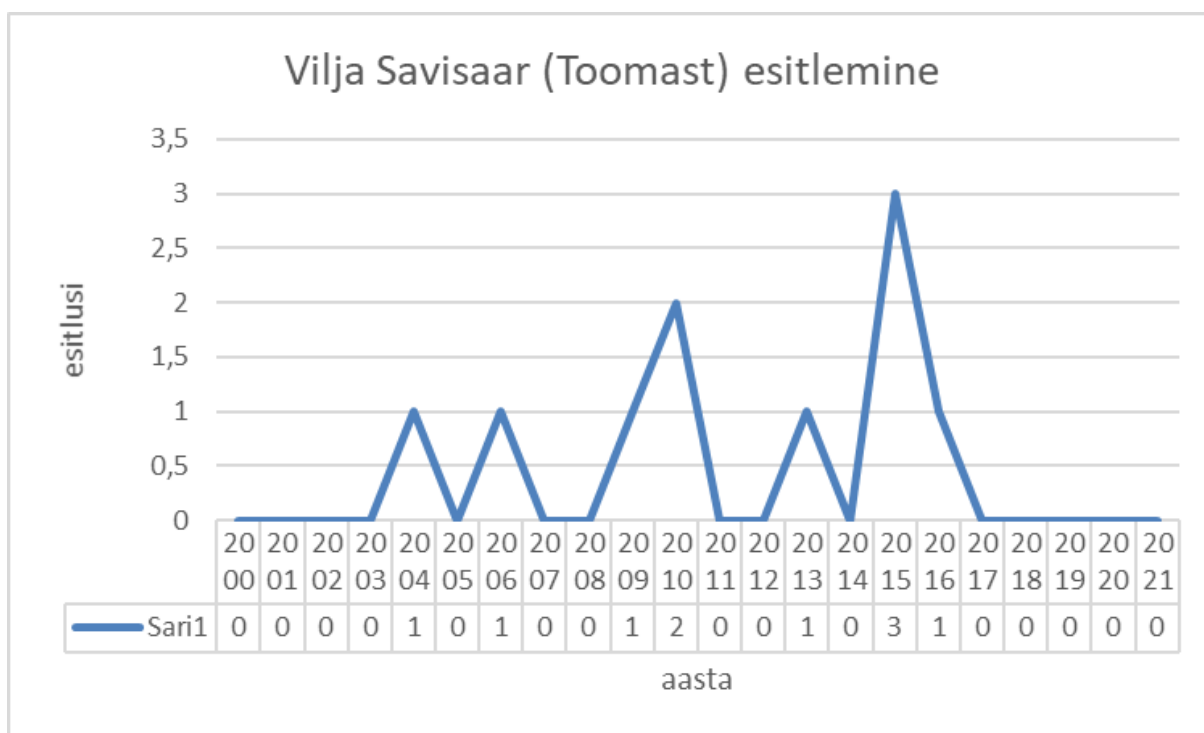
Joonis 16. Peeter Võsa esitlemine 11 korral Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021.

Peeter Võsa, kes enne ja pärast poliitikuna tegutsemist oli ametis teleajakirjanikuna, tegutses poliitikamaastikul aastatel 2007-2015. Ta oli Rakvere kohaliku omavalitsuse liige aastatel 2009-2011 ja Riigikogu liige aastatel 2011-2015. Esmakordselt esitleti Võsa, hüüdnimega Võsa-Pets poliitikuna Keskerakonda astumisel aastal 2007: „Võsapets, kas oled lolliks läinud vä?! – Millega meelitati teletäht Keskerakonda?“ (10. jaan 2007). Kui selgus, et Võsa Riigikogu koosseisu ei pääsenud, ilmus Õhtulehel esiküljel: „Peeter Võsa: varsti on jälle valimised!“ (8.märts 2007). Õhtulehe esiküljel esineb Võsa värvikate väljaütlemiste ja skandaalidega: „Võsapets: sms-laen on

rahva lahtine kõht“ (17.juuni 2008) ja „Võsa Petsi striptiisiskandaal“ (14. märts 2007) ning „Võsa-Pets jookseb püksata ümber jõulukuuse?“ (19. dets 2007). Võsa kaasab meediasse ka oma tütre: „Oli õnne, et pauk tabas mind. See võinuks olla ka mu väike tütar – Peeter Võsa“ (5. veebr 2008). Skandaalne poliitik tunnistas ühel oma viimastest esiküljel ülesastumistest: „Peeter Võsa: „Olen elusolgis süvasukelduja!“ (11. sept 2010).

Vilja Savisaar (Toomast)

Vilja Savisaart (alates 2015. a Toomast) esitleti uurimisperioodi jooksul Õhtulehe esiküljel kokku 10 korral ehk keskmiselt 0,48 korral aastas (Joonis 17). Esimest korda esitleti V. Savisaart esiküljel ühel korral aastal 2004. Aastal 2009; 2013 ja 2016 esitleti V. Savisaart samuti ühel korral, aastal 2010 kahel korral ja aastal 2015 oli ta Õhtulehe esikülje persooniks kolmel korral. Aastatel 2000-2003 ja alates aastast 2017 V. Savisaar esiküljel ei figureerinud.

Joonis 17. Vilja Savisaar (Toomast) esitlemine 10 korral Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021.

V. Savisaar alustas poliitikas tegutsemist E. Savisaare abina ja on poliitikas tegev ka praegu, aastal 2024. Sarnaselt Peeter Võsaga ei ole ka V. Savisaar poliitikuna olnud avalikkuse suuremat huvi eeldavas rollis, kuid vastuolulise ja karismaatilise E. Savisaare abikaasa rolli kannab ta Õhtulehe esikülgedel neljal korral. Kolmel korral kõneleb ta oma suhetest ja abielust: „Ma ei saa siiralt öelda, et jah, olen õnnelik... V. Savisaar“ (17. sept 2004), „Vilja: olin aastaid Edgari mängukann!“ (7. dets 2015) ja „Vilja Toomast: ma ei näe vajadust vanu arme lahti rebida! – 20 a tagasi sõlmitud

sajandi abielust Edgariga“ (20.okt 2016). Pikaajalise ja kogenud naispoliitiku ametialast rolli esitletakse vaid ühel korral, ja sedagi siiski koosluses E. Savisaarega: „Vilja Savisaar asub võitlusse: „Tahaksin olla parem linnapea kui Edgar!“ (15. juuni 2013).

Kokkuvõte uurimisperioodi jooksul Õhtulehe esiküljel esitletud poliitikutest

Kokkuvõtlikult esitleti Õhtulehe esikülgedel uurimisperioodi jooksul palju poliitikuid, kuid enamikku vaid ühel või mõnel korral. Selgelt eristusid poliitikud, keda esitleti teistest enam. Ühe osa moodustasid juba ametialaselt tähelepanu keskmes olevad vabariigi presidendid. Õhtulehe esiküljel figureerisid nad ametiaja jooksul tihedalt. Arnold Rüütel tõusetus esiküljele kohe presidendiks valimise järel ja seejärel seoses Kadriorgia skandaaliga. Toomas Hendrik Ilves ületas esikülje uudiskünnise sageli kogu presidendiks olemise aja jooksul, kuid eriti eristub tema populaarsus esikülje figuurina skandaalse lahutuse ja uuesti abiellumise perioodil. Kuigi see ei olnud eraldi uurimise teemaks, nähtus uurimise käigus, et president Ilvest esitleti sageli koos abikaasa Eveliniga ja seltskonnategelane Evelin Ilves oli uurimisperioodil populaarseim isik Õhtulehe esiküljel. Presidentide Õhtulehe esiküljel esitlemine on siiski seotud presidendiks olemise aastatega ja ulatub hilisemasse aega vaid üksikute esitluskordadega.

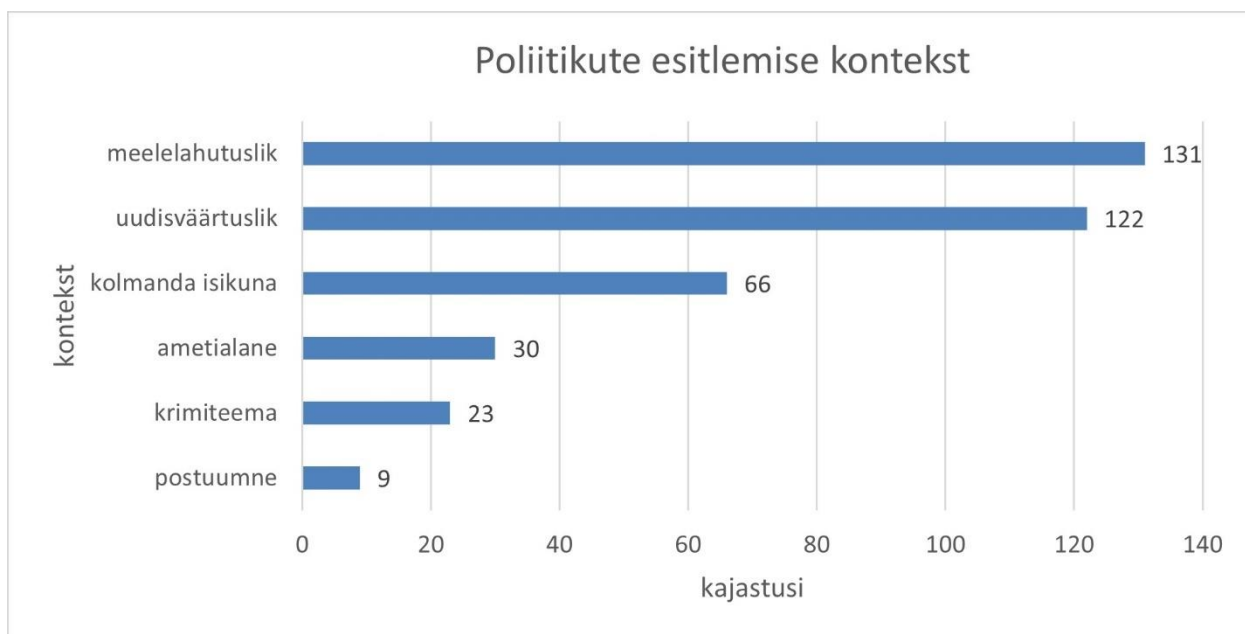
Populaarseimat Õhtulehe kaanepersoni-poliitikut Edgar Savisaart peeti loomult vastuoluliseks - viimasel temast avaldatud esiküljel märgib Õhtuleht teda „tuhandete poolt jumaldatud ja tuhandete poolt vihatud“ poliitikuna. E. Savisaare esitluste hulgas on nii eraelulisi kui ka poliitiku rollis. E. Savisaar oli aastatel 1996-2009 abielus poliitik Vilja Savisaarega, kes alles 2015. aastal perekonnanime Toomastiks vahetas. Edgar ja Vilja Savisaare puhul oli tegemist tipp-poliitikute perekonnaga, mille meespoolt seostati erinevate naissuhetega. Vilja Savisaar oli Õhtulehe kaanepersoniks küll kümnel korral, kuid Eesti üht staažikaimat naispoliitikut kujutati pigem Edgar Savisaare kaaslane või endise kaaslasena ja esitleti teda abiellumise ja pulmades või tulevase Kadrioru perenaise ehk presidendi abikaasana. (Kes neist? Kas Ingrid, Evelin või Vilja? Kellest saab Kadrioru uus perenaine?“ (13. apr 2006).

Õhtulehe esiküljele jõuavad ka poliitikud, kelle ametialane roll suurt populaarsust ei eelda. Peeter Võsa on endise teleajakirjanikuna aga tabloidlehele huvipakkuv.

4.3 Poliitikute esitlemise kontekst

Uurimisperioodi jooksul ilmus Õhtulehes 381 esikülge, millest kodeerimise käigus eristati erinev kontekst, millega seoses poliitikud enim esiküljele sattusid (Joonis 18). Poliitikut esitleti meelelahutuslikus kontekstis 131 korral ja uudisväärtuslikus, nii „kõvade“ kui ka

„pehmete“ uudiste, kontekstis 122 korral. Poliitik oli kolmanda isiku kontekstis 66 korral. Ametialases rollis esitleti poliitikuid 30 korral, kriminaalsete teemadega seoses 23 ja postuumselt 9 korral.

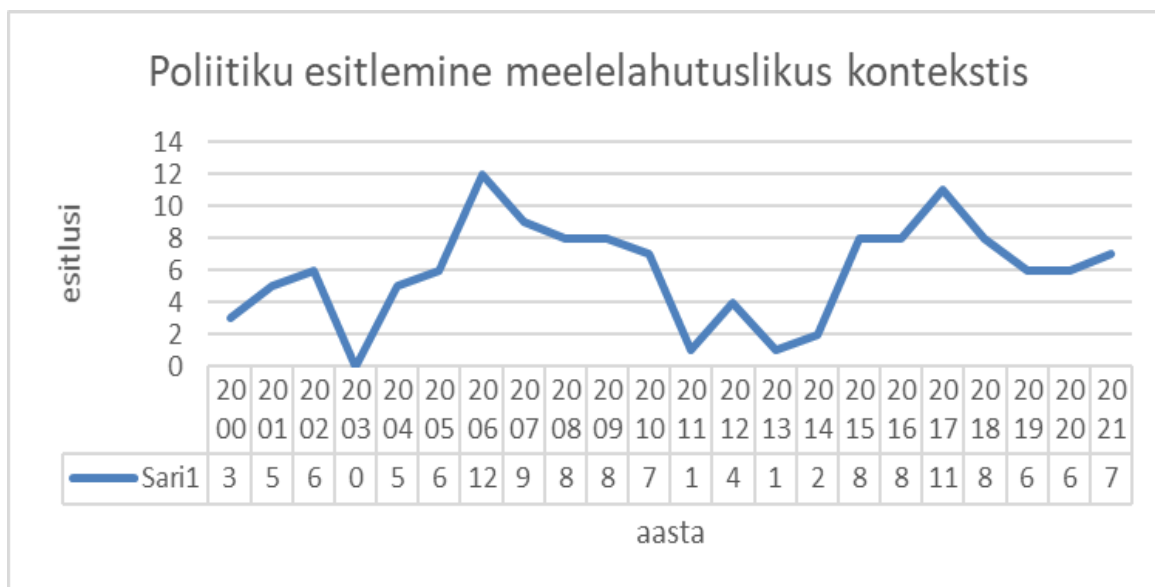

Joonis 18. Poliitikute esitlemise kontekst Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021. Valimi suurus 381 esikülge.

Järgnevalt esitletakse uurimistulemusi kategooriate kaupa alustades suurima esitluste arvuga kategooriast.

Meelelahutuslik kontekst

Poliitikuid esitleti meelelahutuslikus kontekstis kokku 131 korral ehk keskmiselt 6,2 korral aastas (Joonis 19). Enim esitleti poliitikuid meelelahutuslikus kontekstis aastatel 2006, mil seda kategooriat esines 12 korda, ja 2017, mil seda kategooriat esines 11 korda. Aastal 2003 poliitikuid meelelahutuslikus kontekstis ei esitletud. Aastatel 2011 ja 2013 esitleti poliitikuid meelelahutuslikus kontekstis ühel korral. Eristuvad kaks perioodi, aastad 2006-2010 ja aastad 2015-2021, mil poliitikuid esitletakse meelelahutuslikus kontekstis teistest enam.

Joonis 19. Poliitiku esitlemine meelelahutuslikus kontekstis Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021. Valimi suurus 131 esitlust.

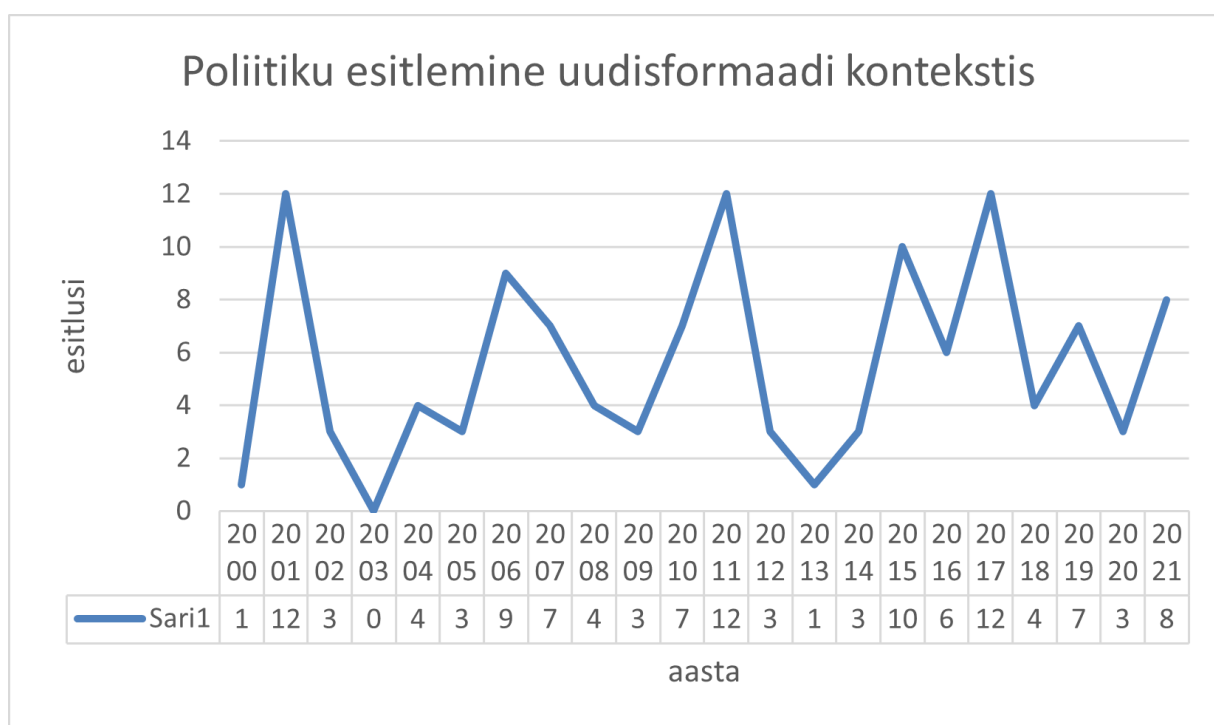
Meelelahutuslikku konteksti kuulusid esiküljed, millel poliitik esitles oma eraelu. Sageli oli selliste esikülgede ülesehituseks poliitiku nimi ja seejärel otsekõnes tsitaat. Teemad, millel poliitikut meelelahutuslikus kontekstis esinesid, varieerusid. Enim, 41 korral, avati end suhete, seksi ja pere teemal. Näiteks: „Marika Tuus-Laul paljastab tõelise abieluõnne saladuse“ (28. juuni 2021), „Kristiina Ojuland: ma rapsin Eestis üksi, Raimo Itaaliasse kolimine on meil siiani natuke lahti rääkimata“ (7. juuli 2020) või „Pihtimus: Ene Ergma õnnetu armulugu“ (21. juuli 2006).

Isiklikest tegevustest ja arvamustest kõnelevaid esikülgi oli 31. Näiteks: „Yana Toom: varem oleksin end sellise peksu peale üles poonud“ (21. detsember 2018) ja „Indrek Tarand: mul löödi jalad alt ja siis läks märatsemiseks“ (27. nov 2018). 27 korral tutvustas poliitik esiküljel oma tegevusi või tegemisi. Näiteks „Kuulsime Leedu laeva appihüüdeid! – Aivar Riisalu Nordea pardalt“ (11. okt 2010) või „Taavi Rõivas: teen ära ka need asjad, mis Mart Laaril ebaõnnestusid!“ (3. nov 2016). Poliitikut jagasid 18 korral meedia kaudu oma tervise teemasid, millest mõni oli teisest tõsisem. Näiteks „Jaanus Raidal läks suurest stressist kiilaks“ (6. veebruar 2007), aga ka „Helir-Valdor Seeder: „Iga päev lisandus uus häda – valu, unetus ja palavik!“ Haiglas toibunud Isamaa juht räägib jubedast koroonakogemusest“ (26. aug 2021) ning „Igor Gräzin: ma ei ole kolm kuud tilkagi joonud!“ (7. detsember 2018). Kuigi võinuks arvata, et meediaga soovitakse jagada ka raha, sünnipäevade ja pulmade pidamise ja kodu ning kinnisvara teemadel, oli neil teemadel kirjutavaid esikülgi vähemuses. Näiteks kodu teemadel ilmus kogu uurimisperioodi jooksul vaid kaks esikülge: „Mart Laar teeb kodus remonti“ (28. okt 2000) ja „Hanno Pevkur: meile püüti keset ööd sisse murda!“ (25. jaan 2017). Ka sünnipäevadest ja pulmadest kirjutati vaid kolmel korral – kohe uurimisperioodi alguses: „Abilinnapea peab sünnipäevapidu Linnahallis“ (1. sept 2001) ja

„Peaminister Siim Kallas paneb täna tütre tanu alla“ (2. aug 2002) ning seejärel alles 2017. aastal: „Taavi Rõivas ja Luisa Värk pidasid uhked pulmad“ (21. aug 2017). Raha ja palga teemadel avati ennast 8 korral, millest kahel esiküljel kõneles Jüri Mõis: „Jüri Mõis: linnapea õige palk on 60 000 krooni“ (5. jaan 2001) ja „Jüri Mõis: 10 milliga elaks küll ära. Aga mis elu see ka oleks?“ (2. apr 2005).

Uudisformaadi kontekst

Poliitikuid esitleti muudel teemadel uudisformaadi kontekstis eeldatavalt taas toimetuse valikul ehk infomeelelahutusena, sh eristamata „kõvasid“ ja „pehmeid“ uudiseid kokku 122 korral ehk keskmiselt 5,9 korral aastas (Joonis 20). Enim esitleti poliitikuid muudel teemadel uudisformaadi kontekstis aastatel 2001, 2011 ja 2017, mil seda kategooriat esines igal aastal 12 korda. Aastal 2003 poliitikuid uudisformaadi kontekstis ei esitletud ja aastatel 2000 ja 2013 esitleti poliitikuid sel viisil kummalgi aastal ühel korral.

Joonis 20. Poliitiku esitlemine uudisformaadi kontekstis Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021. Valimi suurus 122 esitlust.

Uudisformaadi kontekstis esitleti poliitikuid toimetuse valikuna päevauudistest ehk infomeelelahutusena. Sageli oli selliste esikülgede sisuks tabloidmeediale omase päevauudise esitlemine vastavas formaadis. Näiteid uudisformaadi kontekstis esitletud poliitikutest: „Mart Niklus tuhastas salaja ema ja venna“ (15.aug 2001) ja „Savisaare tütar plaanib pulmi“ (1. aug 2001). Uudisformaadi kontekstis esitletud esiküljed võivad teemavalikult sarnaneda

meelelahutuslikus formaadis esitletutele, kuid kategooriasse määramisel saab oluliseks, kas tegemist on poliitiku või toimetuse valikuga. Nii näiteks on esiküljel „Juhan Partsi suhe karil“ (28. veebr 2006) teksti ülesehituselt toimetuse valik ehk infomeelelahutus, kuid „Siret Kotka elu pärast lahutust Martin Repinskist: „Tervenemine võttis ikkagi kaks aastat.“ (6. aug 2021), poliitiku valik ehk poliitmeelelahutus.

Kolmanda isiku kontekst

Poliitikuid esitleti kolmanda isiku kontekstis kokku 66 korral ehk keskmiselt 3,2 korral aastas (Joonis 21). Enim esitleti poliitikuid kolmanda isiku kontekstis 7 korral aastatel 2001 ja 2011 ning 2017, mil seda kategooriat esines igal aastal 12 korda. Aastatel 2014 ja 2018 ja 2021 poliitikuid kolmanda isiku ei esitletud.

Joonis 21. Poliitiku esitlemine kolmanda isiku kontekstis Õhtulehe esiküljel- aastatel 2000-2021. Valimi suurus 66 esitlust.

Sellesse kategooriasse kuuluvate esikülgede hulgas oli nii meelelahutuslikke kui ka „kõvasid uudiseid“ edastavaid. Poliitikuid esitleti kolmanda isikuna nii naabri („Jüri Mõisa naaber hädas politseiga“, 24. juuli 2000), abikaasa („Riigikogulase naist tiriti mööda asfali“, 3. aug 2005), vanema („Presidendi äi solvus väimehe ja tütre peale“, 15. märts 2007) või lapse („Ma pidi lapsed nälja pärast käest andma – presidendi tütar“, 20. jaan 2006) rollis, aga näiteks ka vanaisana: „Uue presidendi pojapoeg: „Vanaisa on vahel ülikarm, vahel teeb sellist nalja, et täitsa pekkis“ (30. sept 2021).

Ametialane kontekst

Poliitikuid esitleti ametialases kontekstis kokku 30 korral ehk keskmiselt 1,4 korral aastas (Joonis 22). Ametialases kontekstis esitletakse poliitikuid Õhtulehe esiküljel üldiselt harva ja pigem jääb selline esitlusviis uurimisperioodi algusesse – 23 esitluskorda langevad aastatesse 2000-2006 ja enim esines selle kategooria esikülgi aastal 2006, suisa 8 korda, ja aastal 2001 (6 korda). Alates aastast 2007 on poliitikut ametialase tegevuse kaudu esitletud väga vähe, aastatel 2007; 2009-2011, 2015 ja 2019 ning 2020, vaid ühel korral. Ülejäänud aastatel kategooriat ei esinenud.

Joonis 22. Poliitiku esitlemine ametialases kontekstis Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021. Valimi suurus 30 esitlust.

Ametialasesse konteksti kuulunud esikülgedel siiski omavahelisi seoseid ei esinenud ja nendel esitletud teemad olid iseseisvad. Näiteid 2006. aasta esikülgedest: „Kas tunned neid kahte gigolot? Ratas ja Mutli taksosid kontrollimas“ (25. mai 2006), „Kes võidab: räim, kilu või peipsi tint? Ester Tuiksoo hakkas otsima Eesti rahvuskala“ (24. aug 2006) ja „Welcome! Tere tulemast vabasse Eestisse! – Bush“ (27. nov 2006). Ametialases kontekstis poliitikuid esitlevad esiküljed edastavad päevasündmuse ja tegemist on toimetuse valikul esiküljele jõudnud sündmuse või tegevusega.

Kriminaalsete teemade kontekst

Poliitikuid esitleti kriminaalsete teemade kontekstis kokku 23 korral ehk keskmiselt 1,1 korral aastas (Joonis 23). Ka kriminaalsete teemade kontekstis esitletakse poliitikuid Õhtulehe esiküljel pigem harva ja selline esitlusviis jääb aastatesse 2000-2010, mil toimub 16 esitluskorda. Aastatel 2011-2019 esineb krimikonkstekstis seonduvalt poliitiku esitlusviise kokku vaid ühel korral, ent

aastatel 2020 ja 2021 esitletakse poliitikut kriminaalses kontekstis vastavalt 2 ja 4 korral ehk viimase kahe uurimisperioodi kuuluva aasta jooksul on kriminaalses kontekstis poliitiku esitlemine pigem taas tõusev, kuid seda võib selgitada ka vastavate sündmuste olemasolu või puudumisega.

Joonis 23. Poliitiku esitlemine krimiteema kontekstis Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021. Valimi suurus 23 esitlust.

Kriminaalsete teemade konteksti kuuluvate esikülgede langemisega uurimisperioodi algusesse võib põhjendada ka ühiskonna kultuuriga. Nimelt ei olnud 2000ndate esimesel kümnendil joobes juhtimine jms nii taunitav kui nüüdisajal. Kriminaalsete teemade kontekst kuulub samuti osaliselt meelelahutusliku alla, sest see on viis päevauudiste muutmiseks lugejale enam huvi pakkuvaks.

Kriminaalsete teemade konteksti kuulusid esiküljed, millel poliitikut esitleti tema toimunud seaduserikkumise kaudu. Sellise esiküljed kuuluvad infomeelelahutuse alla, ehk tegemist on toimetuse valikuga päevauudistest. Sageli oli selliste esikülgede sisuks näiteks kahtlustatav joobes juhtimine: „Saladus haridusministri autoavarii ümber“ (8. apr 2002), „Politsei tabas roolist purjus Indrek Tarandi“ (13. juuli 2002) ning joobes poliitiku poolt põhjustatud avariid: „Rahvasaadik keeras auto purjus peaga üle katuse. Jüri Kaver“ (5. okt 2002) või võimupiiride kompamine: „Juhiloata riigikogu liige liisib kallimale autot teie kulul!“ (25. okt 2003) ja „Minister kihutas vilkuriga, et jõuda ööklubisse – Tuiksoo“ (16. juuli 2005).

Lähiminevikus on avaldatud esikülgi järgmistel poliitiku seadusega pahuksisse mineku teemadel: „Varjamine?! Kas minister Aab lootis, et joobes kihutamine jääb saladuseks?“ (18. apr 2018) ja

„Pralle rahva raha eest! Minister Mailis Reps korraldas parteiladvikule enda sünnipäevapeo nooblis restoranis. Arve tasus haridusministeerium“ (19. juuli 2021).

Postuumne kontekst

Poliitikuid esitleti postuumselt 9 korral ehk keskmiselt 0,4 korral aastas (Joonis 24). Kategooria eristub lisaks harvale esinemisele ka sellega, et ühte, 2006. aastasse langeb seda kategooriat neljal korral, mis on 44,4% kõigist esitluskordadest. Selles kategoorias esitletakse poliitikut veel kahel korral: aastal 2014 ja aastatel 2002, 2012 ja 2019, igal nimetatud aastast ühel korral.

Joonis 24. Poliitiku esitlemine postuumselt *Õhtulehe* esiküljel aastatel 2000-2021. Valimi suurus 9 esitlust.

Poliitikute postuumselt esitlemise kategooria sisaldas võrreldes teiste kategooriatega oluliselt vähem esikülgi. Väärrib märkimist, et üheksast kategooriasse kuuluvast esiküljest kuus oli pühendatud Lennart Merile. Näiteks märtsikuus 2006 ilmus Merile pühendatud esikülgi koguni neli, millest kaks oli pühendatud poliitiku matustele, üks tribuut tema eluteele ja üks selgitas täpsemalt Meri lahkumiseni viinud haigustest. Näiteks „Jäägem jumalaga! President Lennart Meri jättis eile hüvasti oma kodu ja koduvallaga“ (25.märts 2006) ja „Sinu riik tulgu! - Lennart Meri matused“ (27. märts 2006). Teised selle kategooria esiküljed meenutasid Mait Metsamaad, Peeter Kreitzbergi ja Hardo Aasmäed.

Kõige üldisemalt jagunesid esiküljed poliitiku esitlemise kontekstilt poliitmeelelahutuslikeks ehk esikülgedeks, mis ilmusid poliitiku valikul või initsiatiivil, ja uudisformaadis infomeelelahutuslikeks toimetuse valikul päevauudise formaadis ilmunud esikülgedeks.

Päevauudise formaadis ilmunud esikülgedel avati poliitiku tegemisi, kuid osa esikülgede aluseks olnud tegevusi ei olnud kindlasti poliitiku valikul ega huvides. Kuigi teemavalikust parema ülevaate saamiseks eraldati lisaks krimiteemad, poliitikust postuumselt ilmunud esiküljed, poliitik kolmanda isikuna ja ametialased käsitlused, on ka nende näol tegemist infomeelelahutusega. Seega ilmus toimetuse valikul uurimisperioodi jooksul esikülgi kokku 255. Meelelahutuslikel esikülgedel avasid poliitikud erinevas kontekstis ennast, kuid enim tehti seda suhete, seksi ja pere teemadel, jagati oma tegevusi ja avaldati erinevatel teemadel, sh ka teiste poliitikute kohta arvamust. Vähem esikülgi ilmus glamuursetel ehk raha, kodu ja pulmades-sünnipäevade tähistamise kontekstis.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Selles peatükis antakse vastused uurimisküsimustele, analüüsitakse uurimismeetodi kitsaskohti ning pakutakse soovitusi Õhtulehe esikülje edasiseks uurimiseks.

Magistritöö eesmärk oli uurida poliitilise sisu ja poliitikute isikute esitlemise sagedust ja konteksti Õhtulehe esikülgedel ja meedia loogikale allumist ajas aastatel 2000-2021. Uuriti valimiste mõju poliitiliste teemade esitlemise sagedusele ja seda, kes on enim Õhtulehe esiküljele jõudvad poliitikud ja millises kontekstis neid esitleti. Vastused leiti erinevate valimete moodustamise kaudu kvantitatiivsete meetodite abil. Järgnevalt tuuakse välja vastused uurimisküsimustele ja kõige olulisemad järeldused.

Poliitilised sündmused võistlevad meediastunud ühiskonnas tähelepanu eest kõikide teiste avalikkusele huvi pakkuvate sündmustega. Uurimisküsimusi püstitades eeldati, et suuremate poliitiliste sündmuste nagu valimiste, mis puudutavad enamikku ühiskonnaliikmeid, eel suureneb ka Õhtulehe esiküljel poliitiliste teemade ja poliitikute isikute esitlemine.

Poliitiliste teemade ja poliitikute isikute esitlemise sagedus ja seos valimistega

Kuude lõikes esitleti enim poliitilisi teemasid ja poliitikute isikuid augusti-, oktoobri- ja veebruarikuus. Autori bakalaureusetööle intervjuud andes märkis toonane Õhtulehe peatoimetaja, et vabariigi aastapäeval veebruarikuus toimuv presidendi vastuvõtt on üks toimetusest sõltumatutest ajalehe müügiedule kaasa aitavatest sündmustest (Mäsak 2009:20). Kõigil kolmel kuul, mil poliitilisi sündmusi või poliitiku isikut esitleti enim, esines selgeid seoseid sündmustega poliitilisel areenil. Poliitika meelelahutuslikustumise eeldust toetab, et veebruaris ja augustis tähistatava iseseisvuspäeva ja taasiseseisvuspäeva kontekstis esitleti presidendi isikut kui ka presidendiga seonduvaid poliitilisi teemasid lisaks päevauudise vormile ka meelelahutuslikult. Nii presidendid Rüütel ja Ilves kui ka Kaljulaid pälvisid tähelepanu lisaks ametliku vastuvõtja rollile ka rõivastusega. Presidentide esitlusi augusti ja veebruarikuus saab vaadelda kui poliitikute

tuginemist meedia loogikale, mille kaudu on tunda nii meedia mõju kui ka meediastumist. Need sündmused annavad iseenda olemuses ruumi poliitikute sõnavõtudele, kuid pelgalt esikülje sõnumi põhjal ei saa kinnitada, kas poliitikud avaneva võimaluse teadlikult ära kasutavad või tuginevad toimetused sel perioodil intervjuusid küsides ise meedia loogikale. Poliitikute kohanemine meedia nõudmistega viitab aga poliitilise suhtluse muutunud dünaamikale (Strömbäck & Esser 2014) ja toetab esitatud meelelahutuslikustumise eeldust.

Kohalike valimiste aastatel esitles väljaanne vähemalt ühel, pooltel juhtudel ka kahel või kolmel oktoobrikuu esiküljel vahetult valimiste järel nii valimistulemusi kui ka poliitikute isikuid valimiste võitjate ja kaotajatena. Poliitika meelelahutuslikustumise vaates ei mõjuta Õhtulehe aasta-aastalt korduv teema, presidendi vastuvõtt, poliitiku end meelelahutuslikus vaates esitlema, kuid nii presidendi- kui ka kohalike omavalitsuse valimiste kuudel, augustis ja oktoobris, on meelelahutuslikud enamik poliitiku esiküljel esitlemistest.

Aastaringina kirjeldades tõusetuvad poliitilised teemad ja poliitikud päevakorda jaanuarist märtsini, saavutades kõrgpunkti veebruarikuus. Alates aprillikuust teema olulisus väheneb, jõudes miinimumi juunis ja juulis, et taas kerkida hoogsalt augustis ning püsida fookuses novembrini. Detsembris tekib aastalõpu madalseis. Poliitikud osalevad meedia loogika protsessis ja poliitikavaldkond allub meedia loogikale, nagu viitasid Brants & Neijens (1998). Siiski ei saa töö sisu põhjal teha järeldusi meedia loogika ärakasutamise kohta poliitikute poolt, kuid on tunda meedia loogika töötamist meediaväljaande poolt vaadatuna.

Poliitiliste teemade esitlemise suurenemist või vähenemist ajas uurimisperioodi jooksul ei tuvastatud – nii uurimisperioodi algusesse kui ka lõppu jäi aastaid, kus esikülgi poliitilistel teemadel ja poliitikutega oli rohkem, aga samuti oli ka väiksemate esitluste arvuga aastaid. Seega üldisemat poliitika meediastumise kasvu ajas ei tuvastatud. Küll aga selgus, et aastatel, mil toimusid valimised, esitleti poliitilise sisuga esikülgi enam kui aastatel, mil valimisi ei toimunud. See kehtis samaväärselt nii aastate kohta, mil toimusid ühed, kui ka nende aastate kohta, mil toimusid kahel valimised. Siiski on märkimisväärne, et erandina mõjusid Euroopa Parlamendi valimised poliitiliste teemade ja poliitikute esitlemisele negatiivselt või võrdselt aastatega, mil valimisi ei toimunud. Õhtulehe peatoimetaja Koorbergi sõnul jõuavad esiküljele lugejale korda minevad teemad (Mäsak 2009:30). Kuigi Euroopa Parlamendi arutlused ja seal langetatavad otsused on olulised lisaks Eestile kogu Euroopa kontinendil, jäävad need autori arvates siiski abstraktseks ja lugejale kaugeks võrreldes kohalike institutsioonide nagu Riigikogu, kohalike omavalitsuste või vabariigi presidendi ja nende valimistega. Seega on mõttekoht, kuidas muuta

Euroopa Parlament, seal käsitletavat teemad ja ühtlasi ka Eestit esindavate saadikute valimine Eesti lugejale huvitavamaks.

Esiküljel enim esitletud poliitikud

Enamik esikülgi Õhtulehes ilmunud poliitilistel teemadel esitles konkreetset poliitikut. Vähem kui viiendikul esikülgedest esitleti ainult institutsioone või erakondi. Meelelahutuslikus kontekstis jõudis esiküljele korraka peamiselt üks poliitikuhete, pere ja peresündmuste, tervise- või arvamusteemade kaudu. Selliseid teemasid kirjeldavad Blumler & Gurevitš valija lihtsama samastumisena poliitikuga (1995) ja Nieland (2008) põhjendab meelelahutusliku keskkonnaga kohanemist suunatuna poliitikast vähem huvitatud valijaskonnale.

Uurimistulemused kinnitasid mõneti eeldust, et esiküljele jõuavad pigem juhtivatel kohtadel olevad poliitikud, kellele ametipositsiooni tõttu on suunatud kõrgendatud tähelepanu. Enam kui 30 aastat poliitikas tegutsenud Edgar Savisaarega peaaegu võrdselt esitleti kahel ametiajal presidendiks olnud Toomas Hendrik Ilvest. Kuigi uudisväärtslikult seisukohalt võiks Eesti esimene naispresident olla huvitav teema, jäi Kersti Kaljulaidi esitluste arv väiksemaks kui Arnold Rüütli. Enim esitletud naispoliitikeid kirjeldati soostereotüüpide kaudu, mida on täheldanud ka laiemalt meedias naispoliitikute esitlemist uurinud Määr (2021:41). Eesti üks staažikam naispoliitik Vilja Savisaar (Toomast) pakendati Õhtulehe esiküljel (Altheide ja Snow, 1988; Hjarvard, 2008: 107 kaudu) esitlemiseks koos (endise) abikaasa Edgar Savisaarega ja esimene naispresident Kersti Kaljulaid jõudis esimese kahe ametiaasta jooksul Õhtulehe esiküljele vaid välimuse ja rõivastuse teemadel. Kuigi ametite kaupa uurimine ei olnud plaanis, osutusid kõik iseseisvusaja presidendid oma ametiaja jooksul enim Õhtulehe esiküljel esitletud ehk meediastunud ühiskonnaga kohanenud poliitikuteks. Ametiaja lõpuga lõppes ka nende esitlemine. Siiski ületas endine president Lennart Meri Õhtulehe esikülje uudiskünnise nii kohe oma lahkumise järel kui ka korduvalt aastaid hiljem.

Kuivõrd juhtivatel kohtadel poliitikute puhul oli nende rohkem esitlemine etteaimatav, siis jõudsid sagedasti esiküljele ka mõned poliitikud, kelle puhul pelgalt ametipositsioonist tulenevalt nii arvukaid esitluskordi kaanepersonina eeldada ei saa, kuid nad on valmis meelelahutuslikel teemadel end esitlema ja seega hästi kohanenud meediastunud ühiskonnaga. Selliseks poliitikuks osutus otsuste väljajätmise poolest tuntud ja nüüdseks taas teleajakirjanikuna töötav Peeter Võsa. Võsa pälvis ka enne ja pärast poliitikuna tegutsemist mitmeid kordi Õhtulehe esiküljel meelelahutuslikel teemadel tähelepanu.

Poliitikute esitlemise kontekst

Poliitikuid esitleti nii meelelahutuslikus kontekstis poliitiku initsiatiivil kui ka päevauudise põhjal formaadis, mis ei pruukinud olla poliitiku huvi või initsiatiiv. Meelelahutuslikus kontekstis kõnelesid poliitikud meedia loogika ja meelelahutusliku keskkonnaga kohanemisele viitavalt, paljastades detaile eraelust ja suunates sõnumeid eelkõige poliitikast vähem huvitatud valijaskonnale (Niemand, 2008:3659). Sellisteks eraelulisteks teemadeks olid muu hulgas küll suhted ja seks, arvamused erinevatel teemadel, ent üllatavalt vähe kõneldi kodu ja kinnisvara ning sõidukite taustal. On võimalik, et tavalisel ajalehepaberil väljaanne ei ole selliste teemade näitamiseks parim kanal.

Poliitiku esitlemisel uudisformaadis keskenduti vähem ametialasele kontekstile. Kuivõrd Õhtulehe puhul on uudisväärtuse kriteeriumid üheks väikeseks osaks esikülje kujunemise teguritest (Mäsak 2009:20), võib mõneti ka nõustuda Sparks'i kriitikaga teemade vähese varieeruvuse osas. Ka Õhtulehe esiküljel pööratakse tähelepanu eraelule ja inimliku huvi ja uudishimu pakkumisele (Sparks 2000) kergema ja meelelahutuslikuma sisu kaudu. Õhtulehe esikülje keskseks teemaks on üldinimlik huvi ja sensatsioonid, eriti lood kriminaalsetel teemadel ja skandaalidest. (McQuail 2000). Uurimine näitas, et meelelahutuslikustumine on viis „kõvade“ teemade muutmiseks inimlähedaseks. Poliitiku osalusel toimunud lihtsad politseisündmused nagu sõiduki juhtimine joobes või autoga avarii põhjustamine tõusetusid värvikalt kirjeldatud teemadeks esiküljel, rääkimata olukordadest, kus rahva ühist raha väärsti kasutati.

Kokkuvõtlikult on poliitika ja poliitikute esitus Õhtulehe esiküljel nüüdisajal sama sagedane kui paarikümne aasta eest. Poliitika ja poliitikud ületavad esikülje uudiskünnise valimiste eel ja järel, vaid Euroopa Parlamendi valimiste teema pakub riikliku ja kohaliku tasandi valimistest oluliselt vähem huvi. Institutsioonidest, parteidest jm anonüümsest ja isikustamata poliitikast meelsamini esitletakse poliitikuid isikuliselt. Poliitilistest ametitest enim jõuavad Õhtulehe esiküljele kindlasti presidendid, seda nii riiklike tähtpäevadega seoses, isikliku elu teemadel kui ka surma järel.

Analüüs näitas, et esikülje uudiskünnise enim ületavad poliitikud on osalised mõnes inimliku mõõtega ja lugejale samastumist võimaldavad skandaalis näiteks pere-, suhete- või terviseteemadel või avaldavad eraelust värvikaid detaile. Teisalt võib olla ka teistpidi – skandaalide kajastamine on tabloidmeediale omane ja need pakuvad lugejale huvi. Seega pelgalt esikülje sõnumi uurimise põhjal ei saa kinnitada ega ümber lükata võimaluste kasutamist poliitiku poolt või toimetuse huvi. Küll aga nähtub, et tabloidiseerumine kui protsess on ühiskonnas levinud kaugemale toimetusest. Karismaatilise naistemagneti Edgar Savisaare suhted abikaasa Vilja

Savisaarega ja jala amputeerimiseni viinud ootamatu raske haigus, välist sära armastanud president Toomas Hendrik Ilvese lahutus seltskonnategelasest Evelin Ilvesest ja kiire uue suhte avalikustamine ning järgnenud abiellumine lätlanna Ieva Kupčega, president Arnold Rüütli mured teismeliste lapselaste kasvatamisel olukorras, kus laste ema seda teha ei suuda, on nii lugejale kui ka ajakirjanikule võrdselt mõistetavad ja inimlikku samastumist võimaldavad teemad. Samastumist võimaldab ka Peeter Võsa, kes juba ajakirjanikutöös elu hammasrataste vahele jäänud inimesi telekraanile tõi ja poliitikukarjääri jooksul ning ka enne ja pärast seda ennastki elu pahupoolelt esitles. Sellised teemad sisenevad auditooriumi ellu meedia abil koos oma muustrite ja formaatidega, mida kirjeldas ka Altheide (2002:42). Naispoliitikut esitleb Õhtuleht soostereotüüpidele tuginedes ja enese tõestamine „kõvadel“ teemadel esiküljele jõudmiseks on aeganõudev.

Seega saab nentida, et Õhtulehe esiküljele pääsemiseks tulevad poliitikule kasuks nii siseriiklikud valimised, ametipositsioon, aga ka ametiaja jooksul skandaalidesse sattumine. Esiküljele uudiskünnise ületamiseks tuleb olla valmis kõnelema piirideta oma eraelust olgu selleks siis suhted või seksiteemad või avaldama arvamust teiste tuntud isikute või oluliste teemade kohta. Poliitikust või seltskonnategelasest abikaasa olemasolu suurendab esitluskordade võimalust veelgi.

5.1 Meetodi kriitika

Magistritöö eesmärk oli uurida poliitiliste teemade ja poliitikute esitlemise seosed Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021. Meetodina oli kasutusel kvantitatiivse standardiseeritud kontentanalüüs, mille abil koostati andmestiku statistiline analüüs ja uuriti poliitiliste teemade sagedust eri aastatel ja kuudel ning selgitati välja poliitiku esiküljele jõudmise kontekst. Käesoleva uurimistöo kirjutamine oli enam kui kümne aasta pikkune protsess, mille jooksul muutus andmete läbitöötamise käigus korduvalt fookus. Lisaks töötas autor suure osa uurimisperiodist uuritavas väljaandes. Seega tuleb uurimistöösse suhtuda kriitiliselt. Kindlasti esineb töös kallutatust, mis väljendub nii esikülgedel olevate sõnumite taustateadmises kui ka uurimistööle suures osas aluseks olevas autori bakalaureusetöös.

Autoril oli kindel soov uurida vaid paberväljaannet, sest peamine uudis veebiväljaandes ei püsi terve päeva jooksul analoogselt paberväljaandega. Siiski on veebiväljaande lisandumisel ja üha olulisemaks muutunud sotsiaalmeedial suur mõju nii poliitiliste teemade kui ka poliitikute mediastumisele ja kontekstile. Ajalehe veebiväljaanne ja igapäevane, sealhulgas ka ajakirjanikele ja poliitikutele avatud ning suuri lugejaskondi võimaldav sotsiaalmeedia on mediamaastikku oluliselt muutnud. Neid muutusi ja suundumusi käesolevas uurimuses arvesse võetud ei ole.

Õhtulehes vahetus 2016. aastal ka peatoimetaja. Bakalaureusetöö jaoks tehtud intervjuust toonase peatoimetajaga selgus, et lehe esikülje otsustab päevatoimetaja ilma peatoimetaja otsese sekkumiseta. Siiski vaadatakse toimetustes aeg-ajalt üle tööprotsesse ja peatoimetaja vahetus on oluline muutus, mis võis tuua ka muutusi esikülje ülesehitusse ja kujunemise protsessi. Seda võimalust ei ole eraldi uuritud ega käsitletud.

Kuigi valim tundus esmapilgul suur, siis kategoriseerimise ja kodeerimise käigus see vähenes. Nii võivad üksikud kõikumised valimis mõjutada oluliselt kvantitatiivses andmeanalüüsis tulemusi, mida osaliselt üritati kompenseerida vahemike väljatoomise abil. Poliitiliste teemade ja poliitikute esitlemise diskursuste kategoriseerimisel kasutati suuresti autori bakalaureusetööst pärinevaid ja valimi kodeerimisel selgunud ning autorile subjektiivselt tunnetatavaid kategooriaid. Valimi väiksuse tõttu ei olnud võimalik uurida vaid valimiste toimumise aastatel ilmunud esikülgede teemasid. Seega ei ole teada, kas neil aastatel ilmus enam uudisväärtuslikke või meelelahutuslikke esikülgi. Töömahu tõttu ei tehtud ka kvalitatiivset analüüsi, kuid see on kindlasti vajalik nii teemade ja poliitikute esitlemise kontekstide täpsemaks selgitamiseks kui ka saamaks aru, kas poliitikud planeerivad teadlikult ja meedia loogikat arvestades oma kommunikatsiooni või on esiküljed siiski pigem toimetuse valik. Autori jaoks jäi puudulikuks ka esikülgede teemade esitlusviis – pelgalt pealkirjade näidete esiletoomisest ei piisa. Uurimistulemustest saab parema ülevaate ja kinnituse teema uurimise järel kvalitatiivsete meetoditega ja vähem kallutatud uurija poolt.

KOKKUVÕTE

Meediastumine ehk meedia järjest tugevnev mõju sõltumatutele eluvaldkondadele allutab ühiskonna üha enam meedia loogikale ja selle põhimõtetele.

Magistritöö eesmärk oli uurida poliitilise sisu ja poliitikute isikute esitlemise sagedust ja konteksti Õhtulehe esikülgedel ja meedia loogikale allumist ajas aastatel 2000-2021. Uuriti valimiste mõju poliitiliste teemade esitlemise sagedusele ja seda, kes on enim Õhtulehe esiküljele jõudvad poliitikud ja millises kontekstis neid esitletakse.

Selleks analüüsiti andmestikku ja uuriti poliitilise sisu ja poliitikute esitlemise konteksti. Lähtuvalt püstitatud uurimisküsimustest selgitati välja poliitilise sisuga teemade ja poliitikute esitlemise sageduse muutumine Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021 ning esitlustel on seos ka aastatega, mil toimuvad valimised. Lisaks selgitati välja uurimisperioodi jooksul väljaande esiküljel enim esitletud poliitikud ja millises kontekstis neid esitleti.

Valimina kasutati toimetusest pärinevat andmebaasi, milles alates Õhtulehe esimesest numbrist olid kirjendatud ilmumise kuupäev ja esikülje pealkiri. Selgitati välja, millistel kuudel ja aastatel esitleti poliitilisi teemasid ja poliitikuid enim ja vähim ning et esinevad nii negatiivsed kui ka positiivsed seosed eri valimistega. Enim positiivselt mõjutasid võrdluses aastatega, mil valimisi ei toimunud, selliste esikülgede ilmumist presidendivalimised ja Riigikogu valimised ning ka kohalike omavalitsuste valimised. Euroopa Parlamendi valimised ei mõjutanud või mõjutasid isegi negatiivselt poliitilise sisuga või poliitikut esitlevate esikülgede ilmumist võrreldes aastatega, mil valimisi ei toimunud. Ka kuude lõikes esines seos poliitiliste teemade ja poliitikute isikute esitlemisega – kuudel, mil poliitikute aktiivse osalusega seotud sündmusi esines rohkem, esitleti

poliitilisi teemasid ja isikuid enam. Need seosed viitavad meediastumisele poliitiliste institutsioonide ja isikute puhul ja poliitika allumist meedia loogikale.

Uurimistulemuste põhjal esitleti poliitikute isikutest Õhtulehe esiküljel enim Edgar Savisaart, kellele väga väikese vahega järgnes Toomas Hendrik Ilves. Mõlemad poliitikud tegutsesid poliitikas pikka aega ja nende positsioon eeldas ka enam tähelepanu keskmes olemist. Enim esitletud poliitikute hulka kuulusid ka teised vabariigi presidendid – Arnold Rüütel ja Kersti Kaljulaid – ning postuumselt sai suurt tähelepanu Lennart Meri. Lisaks neile oli enim esiküljele jõudnute hulgas aga ka Peeter Võsa, kelle positsioon poliitikuna justkui ei eeldanud suurt tähelepanu, kuid teleajakirjanikuna on ta hästi kohanenud meedia ootustega meelelahutuslikus keskkonnas ja poliitilise suhtluse muutunud dünaamikaga ning valmis paljastama endast nii isiklike detaile kui ka eraelu. Naispoliitikuid nagu Vilja Savisaar (Toomast) ja Kersti Kaljulaid, esitleti paljuski soostereotüüpselt – abielu ja suhete või välimuse ja soengu kaudu.

Poliitikute isikuid esitleti ametialases kontekstis ehk nende tegevuse kaudu vähe. Toimetuse valikul infomeelelahutusena esitleti poliitikuid päevauudise kaudu, kusjuures esitlemise viisil ei pruukinud olla seost uudisväärtuse kriteeriumitega. Poliitikuid esitleti ka krimiteemadel nagu joobeseisundis toime pandud teod. Kolmanda isikuna esitleti poliitikut peamiselt naabri, lapse või vanema rollis. Ka siin on selge toimetuse initsiatiiv, sest ilma poliitikuta ei oleks konkreetsed teemapüstitused nii suurelt uudiskünnist ületanud. Toimetuse valikul esitleti poliitikuid ka postuumselt. See oli väikseim kategooria, kuid väärrib nimetamist, et enamik neist esikülgedest oli pühendatud Lennart Merile mitte vaid tema lahkumise ja matuste ajal, aga ka märkimaks samu aastapäevi.

Suur osa esitlustest toimus ka kontekstis, kus oli tunda poliitikute valikut ja nende kohanemist meediaga poliitmeelelahutuse vormis. Enim esitleti poliitikuid nende soovil pere ja suhete kontekstis, sh seks, emotsionaalsel viisil arvamuse avaldamise, tegevuste ja terviseteemade kaudu. Kuigi tabloidmeedias üldiselt esitletakse ka glamuurseid kodusid ja esemeid nagu autod või suvekodud ning pulmi jm peresünnimusi, siis nendes kategooriates poliitikud end ei avanud või peaaegu ei avanud.

Uurimistulemuste põhjal esitleti Õhtulehe esiküljel kokku enam kui sadat poliitikut, end enamikku neist ühel või kahel korral. Vähesed poliitikud on hästi kohanenud ühiskondlike protsessidega nagu meediastumine ja tabloidiseerumine ning mõistavad meedia loogikat, mis omakorda võib vähendada tulevikus poliitika, aga ka meedia enese usaldusväarsust. Siiski on ka meedia ise hõlmatud meedia loogikaga.

Uurimistulemuste põhjal võib järeldada, et poliitiliste sündmuste nagu valimised ja poliitikute ning poliitiliste teemade esitlemine Õhtulehe esiküljel on seotud kas teadlikult või intuiitiivselt nii ajakirjanike kui ka poliitikute poolt poliitiliste sündmuste eneste toimumisega.

Magistritöö võiks huvi pakkuda poliitika ja meedia seostest huvitatud inimestele, sh ajakirjanikele, kommunikatsiooniinimestele ja ka poliitiliste kampaaniate planeerijatele. Meediastumine ja tabloidiseerumine on pikaajalised kogu ühiskonda hõlmavad protsessid ja nende jätkuv uurimine, sh eriti poliitikute esitlemise konteksti sisuline uurimine teemade kaupa võib olla vajalik mõistmaks paremini poliitika ja meedia suhteid.

SUMMARY

Portrayal of political topics and politicians on the front page of the tabloid newspaper Õhtuleht during the years 2000-2021.

Mediatization, or the increasingly dominant influence of media on all domains of life, progressively subjects society to the logic and principles of the media. The aim of the master's thesis was to examine the political content presented on the front page of the newspaper Õhtuleht, the portrayal of politicians' personalities, and their representations from 2000 to 2021. Achieving this, the dataset was analyzed, investigating the political content and the contextual representation of politicians.

Based on the research questions, changes in the frequency of political topics and the presentation of politicians on the front page of Õhtuleht from 2000 to 2021 were explored, with connections observed between these presentations and election years. Additionally, the most frequently presented politicians and the contexts in which they were presented during the research period were identified. A database originating from the editorial office, containing publication dates and front-page headlines from the first issue of Õhtuleht, was utilized as the sample. It was determined which months and years saw the highest and lowest presentations of political topics and politicians, discovering both positive and negative connections with different elections. The appearance of presidential and parliamentary elections, as well as local government elections, most positively influenced the appearance of such front pages compared to years with no election. European Parliament elections either had no impact or even negatively affected the appearance of political content or politicians on the front page compared to non-election years. Additionally, there was a

connection between the presentation of political topics and politicians on a monthly basis, with months featuring more events related to politicians' active participation resulting in a significantly higher presentation of political topics and individuals.

These connections indicate mediatization concerning political institutions and individuals, demonstrating politics' subjugation to the logic of the media. Based on the research results, politicians' personalities were most frequently presented on the front page of *Õhtuleht*, with long-time politician Edgar Savisaar being the most prominently featured, closely followed by former president Toomas Hendrik Ilves. Both had long careers in politics, which warranted greater attention. Other prominent figures included former presidents Arnold Rüütel and Kersti Kaljulaid, as well as posthumous attention given to also former president Lennart Meri. Furthermore, Peeter Võsa was among the most featured on the front page, despite his political position not necessarily requiring significant attention. However, as a former TV journalist, Võsa adapted well to media expectations in an entertainment-oriented environment and the changing dynamics of political communication, being willing to share his personal details and private life. Vilja Savisaar (Toomast), a long-time female politician and member Parliament of Estonia primarily were presented through Vilja Savisaar marriage and relationship with Edgar Savisaar. Kersti Kaljulaid, first female president of Estonia was presented during her two years of the presidency via her clothing and hairstyle.

Politicians' personalities were rarely presented in their capacity as professional. As editorials choice often presenting politicians through daily news (infotainment), regardless the news criteria. Politicians were also presented in crime contexts, such as incidents involving intoxication. Politicians as third-person presentations depicted politicians primarily in roles such as neighbors, children, or parents. This indicates editorial initiative, as specific topics would not have crossed the news threshold without the presence of politicians. Politicians were also occasionally presented posthumously, with most of these front pages dedicated to Lennart Meri, not only straight after his passing and funeral but also commemorating these anniversaries later.

A significant presentation occurred in contexts reflecting politicians' choices and their adaptation to the media (politainment). Politicians were most frequently presented at their request in the context of family and relationships, expressing opinions emotionally and addressing activities and health topics. Tabloid media generally presents glamorous homes and items like cars and cottages, politicians rarely revealed themselves in these categories or did so minimally.

Based on the research results, over a hundred politicians were presented on the front page of Õhtuleht, with most appearing only once or twice. Few politicians adapted well to societal processes such as mediatization and tabloidization, understanding the media's logic, potentially reducing the credibility of both politics and the media in the future. The research results indicate that political events, such as elections, and the presentation of politicians and political topics on the front page of Õhtuleht are consciously or intuitively linked by both journalists and politicians.

This master's thesis may be of interest to those interested in the relationship between politics and the media, including journalists, communication professionals, and political campaign planners. Mediatization and tabloidization are long-term society processes, and ongoing research, particularly examining the contextual representation of politicians by topic, may be necessary for a better understanding of the relationship between politics and the media.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Altheide, D. L. ja Snow, R. (1979). *Media Logic*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Borisova, L.D. (2024) *Growing reader revenue and investing: How to make it in Estonia Baltic Media Health Check, 2022-2023, 16-19*. <https://mediacentre.sseriga.edu/baltic-media-health-check/> (vaadatud 25.03.2024)
- Blumler, J. G. & Gurevitch, M (1995). *The crisis of public communication*. London; New York: Routledge
- Brants, K (1998). *Who's Afraid of Infotainment?* London: SAGE Publications 315-335
- Brants, K & Neijens, P (1998). *The Infotainment of Politics*. London: Routledge
- Esser, F & Matthes, J. (2013). *Mediatization effects on political news, political actors, political decisions, and political audiences. Democracy in the Age of Globalization and Mediatization, 177–201*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Esser, F & Strömbäck, J. (2014). *Mediatization of Politics*. Palgrave Macmillan. London
- E-Äriregister veebis https://ariregister.rik.ee/est/company/10678223/AS-%C3%95htuleht-Kirjastus?search_id=b90d8bc&pos=1 (vaadatud 25.03.2024)
- Hjarvard, S. (2008). *The Mediatization of Society. A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change*. Nordicom Review, 29 (2), 105-120.
- Hjarvard, S. (2014). *The Mediatization of Culture and Society*. London: Routledge
- Kalmus, V. (2015). *Standardiseeritud kontentanalüüs*. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/kontentanalyys> (vaatatud 10.04.2024)
- Lauk, E. (1995). *Algteadmisi teadustööst*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

- Lauk, E.; Balcytiene, A. (2005). *Media Transformations: the Post-transition Lessons in Lithuania and Estonia*. *Informacijos mokslai / Information Sciences*, 33, 96–109.
- McQuail, D (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Moy, P; Xenos, M; Hess, V (2008). *Communication and Citizenship: Mapping the Political Effects of Infotainment*. London: Routledge
- Mäsak, G-K. (2009) *SL Õhtulehe esikülje sõnumite seos üksikmüügi tulemusega*. Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Määr, P-R. (2021) *Naisministrite kujutamine Eesti meediaväljaannetes läbi soo- ja juhistereotüüpide*. Tartu Ülikool. Ühiskonnateaduste Instituut.
- Nieland, J. U. (2008) Politainment. In: W. Donsbach (Ed.). *The international encyclopedia of communication*. Wiley-Blackwell.
- Papadopoulos, Y. (2013) *Democracy in Crisis?: politics, governance and policy*. New York: Palgrave Macmillan, Basingstoke
- Sparks, C. (2000) *Introduction: The Panic over Tabloid News*. Sparks, C. & Tulloch, J. (toim.) *Tabloid Tales: Global Debates over Media Standards*, Lanham etc: Rowman & Littlefield Publishers, lk 1-40
- Swanberg, W.A. (1961) *Citizen Hearst.: A biography of William Randolph Hearst*. New Jersey Scribner
- Vabariigi valimiskomisjoni kodulehekülj. <https://www.valimised.ee/et/toimunud-valimiste-arhiiv>.
Vaadatud 22.01.2024
- Örnebring, H & Jönsson A. (2004). *Tabloid journalism and the public sphere: a historical perspective on tabloid journalism*. London: Routledge
- Welbers, K., Opgenhaffen, M. (2018). *Presenting News on Social Media Media*. *Digital Journalism*, 7(1), 45-62. doi: 10.1080/21670811.2018.1493939

Lisad

Lisa 1 Kodeerimisjuhend uurimisküsimusele 1 vastamiseks

1. Poliitiline sisu või poliitik esiküljel
2. Kuupäev
3. Kuu
 - 1 – jaanuar
 - 2 – veebruar
 - 3 – märts
 - 4 – aprill
 - 5 – mai
 - 6 – juuni
 - 7 – juuli
 - 8 – august
 - 9 – september
 - 10 – oktoober
 - 11 – november
 - 12 – detsember
4. Aastaarv
 - 1 – 2000
 - 2 – 2001
 - 3 – 2002
 - 4 – 2003
 - 5 – 2004

6 – 2005
7 – 2006
8 – 2007
9 – 2008
10 – 2009
11 – 2010
12 – 2011
13 – 2012
14 – 2013
15 – 2014
16 – 2015
17 – 2016
18 – 2017
19 – 2018
20 – 2019
21 – 2020
22 – 2021

Lisa 2 Kodeerimisjuhend uurimisküsimusele 2 vastamiseks

1 – isikustatud esikül

- poliitiku nimi

2 – mitme isikuga esikül

- poliitikute nimed

3 – isikustamata esikül

Lisa 3 Kodeerimisjuhend uurimisküsimusele 3 vastamiseks

Poliitikute sattumise põhjused ametialases ja eraelulises kontekstis Õhtulehe esiküljele

- 1 – ametialane
- 2 – krimi
- 3 – poliitmeelelahutus
- 4 – infomeelelahutus
- 5 – poliitik kolmanda isikuna
- 6 – postuumne

Lisa 4 Õhtulehe esiküljel aastatel 2000-2021 esitletud poliitikute nimekiri ja nende esitluskordade arv tähestikulises järjekorras

Aimar Altosaar	1
Aivar Riisalu	8
Alar Karis	2
Andres Anvelt	1
Andres Herkel	1
Andres Taimla	2
Andrus Ansip	6
Anna-Maria Galojan	3
Arnold Rüütel	25
Art Kuum	1
Artur Talvik	1
Donald Trump	1
Edgar Savisaar	43
Eerik-Niiles Kross	2
Eldar Efendijev	1
Ene Ergma	1
Enn Eesmaa	1
Erika Salumäe	2
Erki Nool	1
Ester Tuiksoo	3
Evelin Sepp	2
Gennadi Kulkov	1
George Bush	3
Hannes Astok	1
Hannes Võrno	7
Hanno Pevkur	1
Hardo Aasmäe	2
Heimar Lenk	8
Helir-Valdor Seeder	3

Ignar Fjuk	1
Igor Gräzin	4
Igor Kravtšenko	1
Illar Hallaste	1
Indrek Tarand	7
Ivari Padar	2
Ivi Eenmaa	3
Jaak Aab	2
Jaak Madisson	1
Jaan J Lepik	1
Jaana Padrik	2
Jaanus Mutli	1
Jaanus Rahumägi	1
Jaanus Raidal	3
Janno Reiljan	1
Jevgeni Ossinovski	2
Juhan Parts	5
Jürgen Ligi	3
Jüri Kaver	1
Jüri Mõis	6
Jüri Ratas	7
Jüri Sehovtsov	1
Kadri Simson	1
Kaia Jäppinen	1
Kaja Kallas	2
Kalle Klandorf	2
Kalle Palling	2
Katrin Saks	2
Keit Pentus-Rosimannus	1
Kersti Kaljulaid	21
Kert Kingo	1
Koit Pikaro	1
Kristiina Ojuland	8

Lagle Parek	1
Lauri Laasi	1
Lech Kaczyński	1
Lennart Meri	9
Liina Tõnisson	1
Liisa Pakosta	1
Mailis Reps	7
Maire Aunaste	2
Mait Metsamaa	1
Margus Leivo	2
Margus Tsahkna	1
Marianne Mikko	1
Marika Tuus-Laul	4
Marina Kaljurand	2
Mark Soosaar	2
Mart Helme	2
Mart Laar	8
Mart Niklus	1
Mart Viisitamm	1
Martin Helme	3
Martin Repinski	7
Meelis Atonen	1
Meelis Lao	1
Mihhail Gorbatšov	1
Mihhail Kõlvart	1
Mikk Saar	1
Märt Sults	1
Neinar Seli	1
Orm Valtson	1
Peep Aru	1
Peeter Kreitzberg	1
Peeter Lepp	1
Peeter Tulviste	1

Peeter Võsa	11
Piret Sapp	1
Priit Toobal	1
Priit Vilba	1
Rein Lang	1
Robert Antropov	1
Robert Lepikson	2
Signe Kivi	2
Siim Kallas	3
Siiri Oviir	2
Silver Meikar	1
Siret Kotka	6
Taavi Rõivas	6
Tarmo Leinatamm	3
Toomas Hendrik Ilves	40
Toomas Savi	1
Toomas Tein	1
Toomas Tõniste	1
Tõnis Lukas	2
Tõnis Mõlder	1
Tõnis Palts	1
Urmas Paet	1
Urmas Reinsalu	2
Vardo Rumessen	1
Vello Lõugas	2
Viktor Vassiljev	1
Vilja Savisaar	10
Villu Reiljan	3
Yana Toom	2

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Grete Kirsti Landson

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose magistritöö „Poliitiliste teemade ja poliitikute esitus tabloidväljaande Õhtuleht esikülgedel aastatel 2000-2021“, mille juhendaja on Külliki Seppel, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Grete Kirsti Landson

29.05.2024